कर्नाटक सरकार

डी.एस.ई.आर.टी .बेंगळूरु

जिल्हा शिक्षण आणि प्रशिक्षण संस्था,- बेळगावी

अध्ययन पुनर्प्राप्ती (कलिका चेतरिके)

2022-23

इयत्ता:-6 वी

शिक्षक हस्तपुस्तिका

प्रथम भाषा (मराठी)

समग्र शिक्षण कर्नाटक ,बेंगळूरु

आणि

राज्य शिक्षण संशोधन आणि प्रशिक्षण विभाग, बेंगळूरु

ಸಂದೇಶ

ಆತ್ಮೀಯರೇ,

ಮಕ್ಕಳ ಶಿಕ್ಷಣವೇ ಭಾರತದ ಭವಿಷ್ಯ. ಇದಕ್ಕಾಗಿ ಕೇಂದ್ರ ಸರ್ಕಾರವು ಹೊಸ ಶಿಕ್ಷಣ ನೀತಿಯನ್ನು 2020ರಲ್ಲಿ ಜಾರಿಗೊಳಿಸಿದೆ. ಈ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಶಿಕ್ಷಣ ನೀತಿ 2020 ರ ಶಿಫಾರಸ್ಸುಗಳನ್ನು ಅನುಷ್ಠಾನಗೊಳಿಸುವ ನಿಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಕರ್ನಾಟಕ ರಾಜ್ಯ ಮುಂಚೂಣಿಯಲ್ಲಿದ್ದು, ವ್ಯವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ಸಾಕಷ್ಟು ಸುಧಾರಣೆಗಳನ್ನು ತರಲಾಗುತ್ತಿದೆ. ಪಠ್ಯಕ್ರಮ ವಿನ್ಯಾಸ, ಕಲಿಸುವಿಕೆಯಲ್ಲಿ ನಾವೀನ್ಯತೆ, ತರಗತಿ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯ ಮರುವಿನ್ಯಾಸ ಹಾಗೂ ಶಾಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಕಲಿಕಾ ಸಮೃದ್ಧ ವಾತಾವರಣ ನಿರ್ಮಾಣ ಮಾಡಲು ಹಲವು ಕಾರ್ಯತಂತ್ರಗಳನ್ನು ರೂಪಿಸಲಾಗುತ್ತಿದೆ. ಈಗಾಗಲೇ ನಿಪುಣ್ ಭಾರತ್ ಮಿಷನ್, ಬುನಾದಿ ಸಾಕ್ಷರತೆ ಮತ್ತು ಸಂಖ್ಯಾ ಜ್ಞಾನ ಕೌಶಲಗಳನ್ನು ಖಾತ್ರಿಪಡಿಸುವಲ್ಲಿ ಕಾರ್ಯಪ್ರವೃತ್ತಗೊಂಡಿದೆ.

ಪ್ರಸ್ತುತ ಕೋವಿಡ್–19 ಸಾಂಕ್ರಾಮಿಕ ರೋಗದಿಂದಾಗಿ ಮಕ್ಕಳು ಔಪಚಾರಿಕ ಶಿಕ್ಷಣ ಪಡೆಯುವಲ್ಲಿ ಅಡೆತಡೆಗಳಾಗಿ, ಎರಡು ವರ್ಷಗಳಲ್ಲಿ ಕಲಿಕಾ ನಷ್ಟವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಔಪಚಾರಿಕ ಹಾಗೂ ಅನೌಪಚಾರಿಕ ಕಾರ್ಯತಂತ್ರಗಳ ಮೂಲಕ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳ ಕಲಿಕೆಯ ನಿರಂತರತೆಗೆ ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿದ್ದಾಗ್ಯೂ ಸಹ ನಿರೀಕ್ಷಿತ ಮಟ್ಟದ ಕಲಿಕೆ ಆಗದಿರುವುದನ್ನು ಹಲವು ಅಧ್ಯಯನಗಳು ತಿಳಿಸಿವೆ. ಈ ಕಲಿಕಾ ಅಂತರವನ್ನು ಸರಿಪಡಿಸುವ ನಿಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ನಾವೆಲ್ಲರೂ ಕಾರ್ಯಪ್ರವೃತ್ತರಾಗಬೇಕಿದೆ. ಸದರಿ ಕಲಿಕಾ ಅಂತರವನ್ನು ಸರಿಪಡಿಸುವ ನಿಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ವೈಜ್ಞಾನಿಕ ತಳಹದಿಯ ಮೇಲೆ ಕರ್ನಾಟಕ ಸರ್ಕಾರ **'ಕಲಿಕಾ ಚೇತರಿಕೆ'** ಎಂಬ ವಿನೂತನ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮವನ್ನು 2022–23ನೇ ಶೈಕ್ಷಣಿಕ ವರ್ಷದಲ್ಲಿ ಅನುಷ್ಠಾನಗೊಳಿಸುತ್ತಿದೆ.

ಎಲ್ಲಾ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳು ಹಿಂದಿನ ಎರಡು ತರಗತಿಗಳಲ್ಲಿ ಕಲಿಯಲೇ ಬೇಕಾಗಿದ್ದ ಪ್ರಮುಖ ಸಾಮರ್ಥ್ಯ, ಪರಿಕಲ್ಪನೆಗಳನ್ನು ಗುರುತಿಸಿದೆ. ಇದಕ್ಕೆ ಸಂವಾದಿಯಾಗಿ ಪ್ರಸಕ್ತ ತರಗತಿಯಲ್ಲಿ ಕಲಿಯಲೇಬೇಕಾದ ಪ್ರಮುಖ ಸಾಮರ್ಥ್ಯ, ಪರಿಕಲ್ಪನೆಗಳನ್ನು ಜೋಡಿಸಿ ಕಲಿಕಾ ಹಾಳೆಗಳನ್ನು ಮತ್ತು ಶಿಕ್ಷಕರ ಕೈಪಿಡಿಯನ್ನು ಸಿದ್ಧಪಡಿಸಲಾಗಿದೆ. ಕಲಿಕಾ ಹಾಳೆಗಳು ಚಟುವಟಿಕೆಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ್ದು, ಮಗುವಿನ ಮುಗ್ಧ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಸಂತೋಷವನ್ನುಂಟು ಮಾಡುವಂತೆ ರೂಪಿಸಲಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಇವುಗಳನ್ನು ಪೂರ್ಣಗೊಳಿಸುವುದರಿಂದ ಹಾಲಿ ಕಲಿಕಾ ನಷ್ಟವನ್ನು ಸರಿದೂಗಿಸಬಹುದು ಎಂಬ ಆಶಯ ನನ್ನದಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಕಲಿಕಾ ಹಾಳೆ, ಪಠ್ಯಪುಸ್ತಕ ಮತ್ತು ಶಿಕ್ಷಕರ ಕೈಪಿಡಿಗಳು ಪರಸ್ಪರ ಪೂರಕವಾಗಿವೆ. ಶಿಕ್ಷಕರು ತಮ್ಮ ಕೈಪಿಡಿಯಲ್ಲಿ ನೀಡಿದ ಮಾರ್ಗಸೂಚಿಯನ್ವಯ ಈ ವಿನೂತನ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಅದರ ಅಂತಸ್ಸತ್ವದಿಂದ ಅನುಷ್ಠಾನಗೊಳಿಸಿ, ಮಕ್ಕಳ ಕಲಿಕೆಯ ಸುಧಾರಣೆಗೆ ಕಾರಣವಾಗುತ್ತೀರಿ ಎಂದು ಹಾರೈಸುತ್ತೇನೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಇಲಾಖೆಯ ಸರ್ವರೂ, ಪೋಷಕವರ್ಗ ಮತ್ತು ಭಾಗೀದಾರರೆಲ್ಲರೂ ಇದರಲ್ಲಿ ಪರಿಣಾಮಕಾರಿಯಾಗಿ ಕೈ ಜೋಡಿಸಿ ಈ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮವನ್ನು ಯಶಸ್ವಿಗೊಳಿಸುತ್ತೀರೆಂದು ಆಶಿಸುತ್ತೇನೆ.

ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಶುಭವಾಗಲಿ............

ಶ್ರೀ ಬಿ.ಸಿ.ನಾಗೇಶ್,
ಸನ್ಮಾನ್ಯ ಶಿಕ್ಷಣ ಸಚಿವರು,
ಪ್ರಾಥಮಿಕ ಮತ್ತು ಪ್ರೌಢ ಶಿಕ್ಷಣ ಇಲಾಖೆ, ಕರ್ನಾಟಕ ಸರ್ಕಾರ

ಮುನ್ನುಡಿ

ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಶಿಕ್ಷಣ ನೀತಿ –2020ರ ಆಶಯದಂತೆ ಮಕ್ಕಳ ಕಲಿಕೆ ಮತ್ತು ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ನಮ್ಮೆಲ್ಲರ ಜವಾಬ್ದಾರಿ. ಆದರೆ ಕೋವಿಡ್–19 ಸಾಂಕ್ರಾಮಿಕ ವಿಪತ್ತಿನಿಂದ ಮಕ್ಕಳ ಕಲಿಕೆಯಲ್ಲಿ ವ್ಯತ್ಯಯವಾಗಿ ಕಲಿಕಾ ನಿರಂತರತೆಯನ್ನು ಕಾಪಾಡಿಕೊಳ್ಳಲು ಕಳೆದೆರಡು ವರ್ಷಗಳಿಂದ ಸಾಧ್ಯವಾಗಿರುವುದಿಲ್ಲ. ಸಾಕಷ್ಟು ಕಲಿಕಾ ಅಂತರವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಈ ಅಂತರವನ್ನು ನೀಗಿಸಲು 2022–23ನೇ ಸಾಲಿನಲ್ಲಿ ಕಲಿಕಾ ಚೇತರಿಕೆ ಎಂಬ ವಿನೂತನ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮವನ್ನು ಅನುಷ್ಠಾನಗೊಳಿಸಲಾಗುತ್ತಿದೆ.

ಈ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮದ ಮೂಲಕ ಎಲ್ಲಾ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಿಗೆ ಬುನಾದಿ ಸಾಕ್ಷರತೆ, ಸಂಖ್ಯಾ ಜ್ಞಾನಕ್ಕೆ ಒತ್ತು ನೀಡಲಾಗುವುದು ಹಾಗೂ ಮಗು ತನ್ನ ಹಿಂದಿನ ತರಗತಿಗಳಲ್ಲಿ ಅತ್ಯಗತ್ಯವಾಗಿ ಗಳಿಸಲೇಬೇಕಿದ್ದ ಕಲಿಕಾ ಫಲಗಳು ಹಾಗೂ ಪ್ರಸಕ್ತ ತರಗತಿಯಲ್ಲಿ ಕಲಿಯಲೇ ಬೇಕಾದ **"ಅತಿ ಮುಖ್ಯ ಕಲಿಕಾ ಫಲ"** ಗಳನ್ನು ಗುರುತಿಸಿ, ಚಟುವಟಿಕೆ ರೂಪಿಸಿ ಕಲಿಕಾ ಹಾಳೆಗಳನ್ನು ಮತ್ತು ಶಿಕ್ಷಕರ ಕೈಪಿಡಿಯನ್ನು ರೂಪಿಸಲಾಗಿದೆ. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ **'ನಿಪುಣ್ ಭಾರತ್', 'ವಿದ್ಯಾಪ್ರವೇಶ್'ನಂತಹ ಉಪಕ್ರಮಗಳನ್ನು ಅಂತರ್ಗತಗೊಳಿಸಲಾಗಿದೆ.** ಈ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳು ಶಿಶುಕೇಂದ್ರಿತ, ಕಲಿಕಾ ಹಾಗೂ ಶಿಕ್ಷಕ ಸ್ನೇಹಿಯಾಗಿವೆ. ಚಟುವಟಿಕಾ ಹಾಳೆಗಳ ಜೊತೆಗೆ, ಶಿಕ್ಷಕರಿಗೆ ಅಗತ್ಯ ಮಾರ್ಗದರ್ಶನ ನೀಡುವ **'ಶಿಕ್ಷಕರ ಕೈಪಿಡಿ'**ಯನ್ನೂ ಸಿದ್ಧಪಡಿಸಿ ನೀಡಲಾಗುತ್ತಿದೆ. ಇವುಗಳನ್ನು ಬಳಸಿ ಮಕ್ಕಳ ಕಲಿಕಾ ಅಂತರ ಸರಿದೂಗಿಸುವ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ತಾವೆಲ್ಲರೂ ಜವಾಬ್ದಾರಿಯಿಂದ ನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತೀರೆಂಬ ಆಶಯವನ್ನು ಹೊಂದಿರುತ್ತೇನೆ. ಈ ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿಸಿಕೊಂಡ ತಮಗೂ ಮತ್ತು ಅಜೀಂ ಪ್ರೇಮ್ ಜೀ ಫೌಂಡೇಶನ್ ಸಂಸ್ಥೆಗೂ ಇಲಾಖೆಯ ಪರವಾಗಿ ಅಭಿನಂದನೆಗಳು.

ಡಾ. ಎಸ್ ಸೆಲ್ವಕುಮಾರ್ ಭಾ.ಆ.ಸೇ.
ಪ್ರಧಾನ ಕಾರ್ಯದರ್ಶಿಗಳು,
ಪ್ರಾಥಮಿಕ ಮತ್ತು ಪ್ರೌಢಶಿಕ್ಷಣ ಇಲಾಖೆ

ಆಶಯ ನುಡಿ

ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಯ ಶೈಕ್ಷಣಿಕ ಬದುಕಿನಲ್ಲಿ ಪ್ರತೀ ನಿತ್ಯವೂ ಕಲಿಕಾ ನಿರಂತರತೆ ಅತ್ಯಗತ್ಯ. ಆದರೆ ಕೋವಿಡ್–19 ಸಾಂಕ್ರಾಮಿಕದಿಂದಾಗಿ ಜಾಗತಿಕವಾಗಿ ಕಲಿಕಾ ನಿರಂತರತೆಗೆ ವ್ಯತ್ಯಯ ಉಂಟಾಗಿ ಮಕ್ಕಳಲ್ಲಿ ಕಲಿಕಾ ನಷ್ಟವಾಗಿರುವುದು ವೇದ್ಯ. ಇದನ್ನು ಸರಿದೂಗಿಸುವುದು ನಮ್ಮ ಆದ್ಯ ಕರ್ತವ್ಯವಾಗಿದೆ. ನಮ್ಮ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಕೋವಿಡ್–19 ನಿಂದಾಗಿ ಶಾಲೆಗಳು ಮುಚ್ಚಲ್ಪಟ್ಟಾಗ ವಿದ್ಯಾಗಮ, ಸಂವೇದ, ವಿಶೇಷ ಸೇತುಬಂಧ ಮುಂತಾದ ಪರ್ಯಾಯ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಗಳನ್ನು ರೂಪಿಸಿದರೂ ಮುಖಾಮುಖಿ ತರಗತಿ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಗೆ ಇವೆಲ್ಲಾ ಸಮಾಂತರವಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಪ್ರಸ್ತುತ **ಕಲಿಕಾ ಚೇತರಿಕೆ** ಕಾರ್ಯಕ್ರಮವು ವೈಜ್ಞಾನಿಕ ತಳಹದಿಯ ಮೇಲೆ ಶಿಶು ಕೇಂದ್ರಿತ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳನ್ನು ರೂಪಿಸಿ ಕಲಿಕಾ ಹಾಳೆಗಳನ್ನು ನೀಡುತ್ತಿರುವ ವಿನೂತನ ಪ್ರಯತ್ನ. ಸರಿಸುಮಾರು ಎರಡು ವರ್ಷಗಳ ಶೈಕ್ಷಣಿಕ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಗಳು ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ನಡೆಯದೇ, ಮಕ್ಕಳಲ್ಲಿ ಉಂಟಾಗಿರುವ ಕಲಿಕಾ ಅಂತರವನ್ನು ಸರಿದೂಗಿಸುವ ಸಲುವಾಗಿಯೇ ರೂಪಿಸಿದ ಉಪಕ್ರಮ. ಈ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಒಂದು ವರ್ಷದವರೆಗೆ ರಾಜ್ಯದಾದ್ಯಂತ ಅನುಷ್ಠಾನಗೊಳಿಸಿ ಮಕ್ಕಳ ಕಲಿಕಾ ನಷ್ಟವನ್ನು ತಾವೆಲ್ಲರೂ ತುಂಬಿಕೊಡುತ್ತೀರಿ ಎಂದು ಆಶಿಸುತ್ತೇನೆ. ಕಾರ್ಯಕ್ರಮದ ಪರಿಣಾಮಕಾರಿ ಅನುಷ್ಠಾನಕ್ಕಾಗಿ ಎಲ್ಲಾ ಭಾಗೀದಾರರು ಸಕ್ರಿಯವಾಗಿ ತೊಡಗಿಸಿಕೊಳ್ಳುವಿರೆಂದು ನಂಬಿದ್ದೇನೆ.

ಡಾ. ವಿಶಾಲ್ ಆರ್, ಭಾ.ಆ.ಸೇ.
ಆಯುಕ್ತರು,
ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಶಿಕ್ಷಣ ಇಲಾಖೆ, ಬೆಂಗಳೂರು

ಆರಂಭಿಕ ನುಡಿ

ಆತ್ಮೀಯರೇ,

ಹಿಂದಿನ ಎರಡು ವರ್ಷಗಳ ಕಾಲ ಕೋವಿಡ್-19ರ ಕಾರಣದಿಂದ ಔಪಚಾರಿಕ ತರಗತಿಗಳು ನಿರೀಕ್ಷೆಯಂತೆ ನಡೆಯದೇ ಮಕ್ಕಳಲ್ಲಿ ಕಲಿಕಾ ನಷ್ಟವುಂಟಾಗಿರುವುದು ಶೋಚನೀಯ. ಇದರಿಂದಾಗಿ ಕಲಿಕಾ ಅಂತರ, ಸಾಮಾಜಿಕ ಹಾಗೂ ಭಾವನಾತ್ಮಕ ಏರುಪೇರುಗಳೂ ಉಂಟಾಗಿವೆ. ಈ ಎಲ್ಲ ಅಡೆತಡೆಗಳನ್ನು ನಿವಾರಿಸಿ, ಕಲಿಕಾ ನಿರಂತರತೆಯನ್ನು ಕಾಯ್ದುಕೊಳ್ಳಲು 2022-23ನೇ ಶೈಕ್ಷಣಿಕ ವರ್ಷದಲ್ಲಿ **ಕಲಿಕಾ ಚೇತರಿಕೆ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮವನ್ನು** ಅನುಷ್ಠಾನಗೊಳಿಸಲಾಗುತ್ತಿದೆ. ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಯು ಬುನಾದಿ ಸಾಕ್ಷರತೆ ಮತ್ತು ಸಂಖ್ಯಾಜ್ಞಾನವನ್ನು ಸಾಧಿಸುವುದು ಪ್ರಥಮ ಆದ್ಯತೆಯಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಎಲ್ಲಾ ಕಲಿಕೆಗೆ ಮೂಲಭೂತವಾಗಿ ಬುನಾದಿ ಸಾಕ್ಷರತೆ ಮತ್ತು ಸಂಖ್ಯಾಜ್ಞಾನ ಅತ್ಯಗತ್ಯ. ಆದ್ದರಿಂದ ಆಯಾ ತರಗತಿಯ ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ಕಲಿಕಾ ಫಲಗಳೊಂದಿಗೆ ಬುನಾದಿ ಸಾಕ್ಷರತೆ ಮತ್ತು ಸಂಖ್ಯಾಜ್ಞಾನದ ಕಲಿಕಾ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳನ್ನು ಅಂತರ್ಗತಗೊಳಿಸಿ ಕಲಿಕಾ ಚೇತರಿಕೆ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮವನ್ನು ರೂಪಿಸಲಾಗಿದೆ. ತಾವು ಇಲ್ಲಿ ನೀಡಿರುವ ಕಲಿಕಾ ಹಾಳೆಗಳನ್ನು ಬಳಸಿಕೊಂಡು ಮಕ್ಕಳಲ್ಲಿ ಬುನಾದಿ ಕಲಿಕಾ ಜ್ಞಾನವನ್ನು ಅನುಕೂಲಿಸುವಿರಿ ಹಾಗೂ ಕಲಿಕಾ ಅಂತರವನ್ನು ಪೂರೈಸುವಿರಿ ಎಂದು ಆಶಿಸುತ್ತೇನೆ. ಇದನ್ನು ಶಾಲಾಧಾರಿತವಾಗಿ ಮೌಲ್ಯಾಂಕನ ಮಾಡುತ್ತಾ ನಿಗದಿತ ಸಾಮರ್ಥ್ಯ ಮತ್ತು ಪರಿಕಲ್ಪನೆ ಗಳಿಕೆಗೆ ಪ್ರಾಮಾಣಿಕ ಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡುತ್ತೀರಿ ಎಂದು ನಂಬಿರುತ್ತೇನೆ. ತಮ್ಮೆಲ್ಲರ ಬೆಂಬಲದಿಂದ ಪರಿಣಾಮಕಾರಿ ಅನುಷ್ಠಾನ ಸಾಧ್ಯ. ಈ ನಿಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಯಶಸ್ಸನ್ನು ಹಾರೈಸುತ್ತೇನೆ.

ಶ್ರೀಮತಿ ಪಲ್ಲವಿ ಆಕುರಾತಿ, ಭಾ.ಆ.ಸೇ
ಮಾನ್ಯ ರಾಜ್ಯ ಯೋಜನಾ ನಿರ್ದೇಶಕರು,
ಸಮಗ್ರ ಶಿಕ್ಷಣ ಕರ್ನಾಟಕ, ಬೆಂಗಳೂರು

ಪ್ರಾಸ್ತಾವಿಕ ನುಡಿ

ಆತ್ಮೀಯರೇ,

ಹೊಸ ಶತಮಾನದ ಆಶಯಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಶಿಕ್ಷಣ ನೀತಿ-2020ರ ಅನುಷ್ಠಾನ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಶೈಕ್ಷಣಿಕ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿನ ಬದಲಾವಣೆಗೆ ನಾವೆಲ್ಲರೂ ತೆರೆದುಕೊಳ್ಳಬೇಕಿದೆ. ಅದರ ಜೊತೆಗೆ ಕೋವಿಡ್ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಉಂಟಾದ ವ್ಯತಿರಿಕ್ತ ಪರಿಣಾಮವನ್ನು ಸರಿಪಡಿಸುವ ಹೊಣೆಗಾರಿಕೆ ಮಹತ್ತ್ವದ್ದಾಗಿದೆ. ಕಳೆದ ಎರಡು ವರ್ಷಗಳಲ್ಲಿ ಬಹು ಮಾಧ್ಯಮಗಳನ್ನು ಬಳಸಿಕೊಂಡು ವಿದ್ಯಾಗಮ, ಸಂವೇದದಂತಹ ಶೈಕ್ಷಣಿಕ ಉಪಕ್ರಮಗಳ ಮೂಲಕ ಮಾಡಿದ ಪ್ರಯತ್ನಗಳ ನಡುವೆಯೂ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳ ಕಲಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಸಾಕಷ್ಟು ಕಲಿಕಾ ಅಂತರ ಉಂಟಾಗಿರುವುದು ವಾಸ್ತವದ ಸಂಗತಿ. ಕಲಿಕಾ ನಷ್ಟ, ಕಲಿಕಾ ಅಂತರ ಪೂರೈಸುವ ಯೋಜನೆಯೇ **'ಕಲಿಕಾ ಚೇತರಿಕೆ'** ಕಾರ್ಯಕ್ರಮ. ಈ ಸಂದರ್ಭೋಚಿತ ಉಪಕ್ರಮದಲ್ಲಿ ಈ ಶೈಕ್ಷಣಿಕ ವರ್ಷದಲ್ಲಿ ಬುನಾದಿ ಸಾಕ್ಷರತೆ ಮತ್ತು ಸಂಖ್ಯಾಜ್ಞಾನ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವನ್ನು ಸಾಧಿಸುವುದರೊಂದಿಗೆ, ಹಿಂದಿನ ಎರಡು ಶೈಕ್ಷಣಿಕ ವರ್ಷಗಳ ಆಯ್ದ ಕಲಿಕಾಫಲಗಳು ಹಾಗೂ ಪ್ರಸಕ್ತ ಶೈಕ್ಷಣಿಕ ವರ್ಷದಲ್ಲಿ ಕಲಿಯಲೇಬೇಕಾದ ಅತ್ಯಗತ್ಯ ಕಲಿಕಾಫಲಗಳನ್ನು ಎಲ್ಲಾ ಮಕ್ಕಳಲ್ಲಿ ಸಾಧಿಸುವ ಗುರಿಯನ್ನು ಇಟ್ಟುಕೊಳ್ಳಲಾಗಿದೆ. ಈ ಸಾಧನೆಗಾಗಿ ಕಲಿಕಾ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯ ಸಾಧ್ಯತೆಗಳನ್ನು ಸೂಚಿಸುವ 'ಶಿಕ್ಷಕರ ಕೈಪಿಡಿ' ಮತ್ತು ಶಿಶುಕೇಂದ್ರಿತ ಕಲಿಕಾ ಪೂರಕ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳನ್ನೊಳಗೊಂಡ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳ 'ಕಲಿಕಾ ಹಾಳೆ'ಗಳ ಪುಸ್ತಕ ಎಂಬ ಎರಡು ಸಾಹಿತ್ಯಗಳನ್ನು ಸೃಜಿಸಲಾಗಿದೆ. ಈ ಕಲಿಕಾ ಹಾಳೆಗಳಲ್ಲಿ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳು ಕಲಿಯಲೇ ಬೇಕಾದ ಸಾಮರ್ಥ್ಯ, ಪರಿಕಲ್ಪನೆ ಮತ್ತು ಕಲಿಕಾಫಲಗಳನ್ನು ಕೇಂದ್ರೀಕರಿಸಿದೆ. ಇವುಗಳನ್ನು ಬಳಸಿ ಮಕ್ಕಳ ಕಲಿಕಾ ನಷ್ಟವನ್ನು ಸರಿದೂಗಿಸಲು ಎಲ್ಲಾ ಭಾಗೀದಾರರು ಸಕ್ರಿಯವಾಗಿ ತೊಡಗಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕಾಗಿ ಈ ಮೂಲಕ ವಿನಂತಿಸುತ್ತೇನೆ. ಈ ಕಾರ್ಯಾಭಿವೃದ್ಧಿಯಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿಸಿಕೊಂಡ ಇಲಾಖಾ ಮಿತ್ರರು ಮತ್ತು ಅಜೀಂ ಪ್ರೇಮ್‌ಜೀ ಫೌಂಡೇಶನ್ ಇವರಿಗೆ ಅಭಿನಂದನೆಗಳನ್ನು ಸಲ್ಲಿಸಿದೆ.

ಶುಭವಾಗಲಿ.

ಶ್ರೀಮತಿ ಸುಮಂಗಲ ವಿ
ನಿರ್ದೇಶಕರು,
ರಾಜ್ಯ ಶಿಕ್ಷಣ ಸಂಶೋಧನೆ ಮತ್ತು ತರಬೇತಿ ಇಲಾಖೆ, ಬೆಂಗಳೂರು

मार्गदर्शक
श्री.एम.एम.सिंधूर
प्राचार्य आणि उपनिर्देशक (अभिवृद्धी)
जिल्हा शिक्षण आणि प्रशिक्षण संस्था, बेळगावी.

संयोजक
श्री प्रकाश.आर.पाटील अधिव्याख्याता
जिल्हा शिक्षण आणि प्रशिक्षण संस्था बेळगावी.

संपन्मुल समूह

श्री-.पी.एल.पाटील स.शि. सरकारी उच्च प्राथमिक मराठी शाळा म्हाळेनहट्टी, बेळगावी.	श्री-.विजय पाटील स.शि. सरकारी उच्च प्राथमिक मराठी शाळा अबनाळी, ता.खानापूर
श्रीमती-.एम.आर.पाटील स.शि. सरकारी उच्च प्राथमिक मराठी शाळा मोदेकोप, ता.खानापूर	श्री- एस. डी.मुल्ला स.शि. सरकारी उच्च प्राथमिक मराठी शाळा चिखले, ता.खानापूर.
श्री-.एन.आर.पाटील स.शि. सरकारी उच्च प्राथमिक मराठी शाळा लोकोळी, ता.खानापूर.	श्री- वाय. एस. कुभार स.शि. सरकारी उच्च प्राथमिक मराठी शाळा हरुरी, ता.खानापूर

श्रीमती – एम . एम . कालकुंद्रीकर स.शि.
सरकारी उच्च प्राथमिक मराठी शाळा nittur, ता.खानापूर

परीशिलक

श्री महेश उत्तुरकर स शि ,सरकारी सरस्वती माध्यमिक शाळा शहापूर बेळगावी	श्री बालाजी जाधव .सरकारी मराठी माध्यमिक शाळा आमटे .ता.खानापूर,

भागीदार
अजीम प्रेमजी फौन्डेशन
बेंगळूरू

अध्ययन पुनर्प्राप्ती कार्यक्रम - पार्श्वभूमी

विद्यार्थ्यांच्या शैक्षणिक जीवनात प्रत्येक वर्ष अमूल्य आहे. शालेय शिक्षणात त्यांचा शैक्षणिक अनुभव ज्ञानासाठी , व्यक्तिमत्त्व विकासासाठी महत्त्वाचा आहे. अशा तऱ्हेने एखादं शैक्षणिक वर्ष किंवा आणखी कोणत्यातरी कारणामुळे खंडित झाले किंवा व्यवस्थितपणे चालले नाही तर काय होईल? त्याचे परिणाम पुढील प्रक्रियेसाठी कसे बाधा आणतात? हे कोविड संकटाने दाखवून दिले आहे. एका अध्ययनाचा प्रकार कोविड कारणामुळे जगातील 190 देशांमधील शाळा प्रभावित झाल्या किंवा चालल्या नाहीत. या पिढीच्या बौद्धिक विकासावर होणारे परिणाम सर्वांना भोगावे लागले आहेत. असा परिणाम पुढील दिवसांमध्ये सुद्धा उदभवू शकतो असे संशोधनातून स्पष्ट झाले आहे.

आता कोविड संकट एका स्तरावर येऊन थांबले आहे. जगातील अनेक देशानी शिक्षण क्षेत्रात उद्भवलेल्या संकटाचे निवारण करण्यासाठी विविध उपक्रम हाती घेतले आहेत. भारतामध्ये सुद्धा हे चाललेले आहे. महत्त्वकांक्षी 'राष्ट्रीय शिक्षण नीती' 2020 ची अंमलजावणी आणि त्याचा भाग असलेली 'निपून भारत मिशन'चे 2026 पर्यंत इयत्ता तिसरी पर्यंतच्या सर्व मुलांना पायाभूत साक्षरता आणि गणितीय अंकज्ञान देण्याचे ध्येय आमच्या समोर आहे.

कर्नाटकामध्ये लॉकडाउनच्या कारणामुळे शाळा बंद असताना विद्यागम, संवेद, विशेष सेतुबंध इत्यादी पर्यायी कार्यक्रमातून विद्यार्थ्यांच्या संपर्कात राहून शिकवण्याची प्रक्रिया चालू ठेवण्यात आली. नोव्हेंबर 2021 मध्ये शाळांचा पुनः आरंभ झाल्यावर पर्यायी शैक्षणिक योजनेद्वारे शिक्षण निरंतर चालू ठेवण्याचा प्रयत्न केला गेला. अशा अनेक प्रयत्नापैकी या वर्षीचा आणखी एक उपक्रम म्हणजे 'अध्ययन पुनर्प्राप्ती ' (कलिका चेतरिके) 2023. सुमारे दोन वर्षाची शैक्षणिक प्रक्रिया पूर्णपणे न चालल्यामुळे मुलांचे झालेले शैक्षणिक नुकसान भरून काढण्याच्या पार्श्वभूमीवर नियमितपणे व व्यवस्थितपणे हा कार्यक्रम पुढील वर्षासाठी राज्यभर लागू करण्यात आला आहे.

कार्यक्रमाचे ध्येय -

2022 -23 चे शैक्षणिक वर्ष 'अध्ययन पुनर्प्राप्ती' वर्ष म्हणून घोषित केल्यामुळे राज्यभर निर्धारित एक रूप शैक्षणिक प्रक्रिया जारी करण्यात आली आहे.

सर्व विद्यार्थ्यांच्या भावनात्मक गरजांच्या पाठबळासाठी लक्ष वेधी शिक्षण प्रक्रियेचे आकलन करून घेणे.

सप्टेंबर 2022 पर्यंत प्रत्येक विद्यार्थ्यात पायाभूत साक्षरता आणि पूर्व इयत्तांच्या आवश्यक अध्ययन निष्पती साठी उपक्रम राबविणे.

मार्च 2023 पर्यंत प्रत्येक वर्गातील विद्यार्थ्याने सध्याच्या वर्गातील आवश्यक निष्पत्ती साध्य करण्यासाठी उपक्रम राबविणे.

एकूणच 2022- 23 शैक्षणिक वर्षाच्या प्रारंभा वेळी प्रत्येक विद्यार्थी आपल्या इयत्तेचा अध्ययन स्तर कोणत्याही अडी अडचणी विना साध्य करण्यासाठी सज्ज करणे.

अध्ययन पुनर्प्राप्ती कार्यक्रमाचा पुनर्विचार -

दोन वर्षाच्या खंडित अध्यापना नंतर वर्गात प्रवेश घेतलेल्या मुलाचा संबंध येईल. शिकविण्यास पाठ प्रारंभ केल्यास मुलाला काय शिकविले तर साध्य होईल ? हा तुमच्या विचाराधीन विषय होईल . हे अध्ययन अंतर पार करण्यासाठी अनेक वर्षे लागू शकतात, असे सर्वेक्षण सांगते. तरीपण उपलब्ध वेळेचा उपयोग करून मुलांचे अध्ययन अंतर कमी करण्यासाठी प्रयत्न केले पाहिजेत. ही अध्ययन पुनर्प्राप्ती कार्यक्रम प्रक्रियेचा पुनर्विचार हे कार्य पाठ्यपुस्तकातील कोणताही पाठ कमी न करता मुलांच्या पुढील अध्ययनास अनुकूल होईल अशी अध्ययन निष्पत्ती ध्यानात ठेवून, वर्गवार कृतींची रचना करण्यात आली आहे. अशा तऱ्हेने मुलांच्या सामाजिक, भावनिक अंशाचा विचार करून कृतीआधारित पाठ्यक्रमाची रचना करण्यात आली आहे.

अध्ययन पुनर्प्राप्ती कार्यक्रमामध्ये FLN

भाषा अध्ययनामध्ये प्रामुख्याने भाषेमधील अर्थपूर्ण वाचन, लेखन आणि गणित अध्ययनामध्ये संख्याज्ञान बेरीज, वजाबाकी, गुणाकार, भागाकार या मूलभूत क्रियांचा सामावेश होतो . ही मूलभूत सामर्थ्ये पुढील अध्ययनाचा आधार असतात. आताच्या परिस्थितीचा विचार केल्यास (1-9) बहुतेक सर्व इयत्तेच्या मुलांमध्ये हे अध्ययन अंतर दिसून आले आहे. राष्ट्रीय शिक्षण नीती 2020 कोविड संक्रमणाच्या अगोदर FLN प्रामुख्याने उचलून धरण्यात आली आहे. तरीपण अनेक सर्वेक्षणांमधून भारतामध्ये पाच कोटी पेक्षा जास्त मुलांना चौथीपर्यंत पोहोचले तरी अर्थपूर्ण वाचन तसेच गणितामधील सरळ उदाहरणे सोडविण्यात अडचणी येतात तसेच कोविड काळात ही परिस्थिती आणखीच बिघडली. राष्ट्रीय शिक्षण नीती 2020 मधील FLN ला समर्थपणे हाताळण्यासाठी निपून भारत हा कार्यक्रम हाती घेण्यात आला आहे. अजून हा कार्यक्रम अंमलबजावणी स्तरावर आहे. निपून भारतने ठरविलेल्या अध्ययन निष्पत्ती बघून त्यामध्ये या 'अध्ययन पुनर्प्राप्ती'(कलिका चेतरिके) कार्यक्रमाला आवश्यक अध्ययन निष्पत्तीना जोडून सामुग्रीची रचना करण्यात आली आहे.1ते 9 इयत्तेपर्यंत या FLN सामुग्री आवश्यक असल्याकारणाने पहिल्यांदा पहिली ते तिसरी पर्यंत FLN मूळ आधार झाल्यामुळे त्यासाठी प्रथम सामग्री तयार करून त्या सामग्रीचा इयात्तावर विद्यार्थ्यासाठी उपयोग करण्याच्या संदर्भात माहिती देण्यात आली आहे.

इयत्तावार निर्दिष्टित अंशाचे अध्यापन

प्रत्येक विषयामध्ये इयत्तावार निर्दिष्टित केलेल्या अध्ययन निष्पत्ती आहेत. सामान्य स्थितीत शिक्षक अध्ययन निष्पत्ती इयत्ता वार लक्षात घेऊन अध्यापन प्रक्रियांची रचना करून जात असत . तरी आता मुलांमध्ये अध्ययन अंतर आहे. यासाठी संबंधित इयत्ताना निर्दिष्टित अध्ययन निष्पत्तीची पुनर्बांधणी करून देण्यात आली आहे. यामुळे कमी कालावधीत आवश्यक अध्ययन निष्पत्ती FLN बरोबर साध्य करण्यासाठी मदत होते.

संपन्नमूल : परिचय आणि वापर

Covid-19 चा दुष्परिणाम म्हणून एक शैक्षणिक वर्षामध्ये योग्य रीतीने औपचारिक शिक्षण न देता विद्यार्थ्यांना बढती देण्यात आली, या कालखंडात जे विद्यार्थ्यांचे शैक्षणिक नुकसान झाले . ते पुढील वर्षांमध्ये भरून काढणे अतिशय कष्टप्रद झाले आहे, शिवाय आतापर्यंत मिळविलेल्या शैक्षणिक सामर्थ्याचे विस्मरण झाल्याने सर्व इयत्तांचे व सर्व विषयांची पायाभूत सामर्थ्ये पूर्णपणे विद्यार्थ्यांच्या विस्मरणात गेली आहेत हे सत्य आहे. म्हणून हे शैक्षणिक नुकसान भरून काढण्यासाठी दोन प्रकारे संपन्मूल (रिसोर्स) तयार करण्यात आली आहेत.

सूलभक/शिक्षक हस्तपुस्तिका (RESORCE PERSONAL DAIRY) ही चौथी ते नववी इयत्ता साठी सर्व विषयातील अंतर्भूत असलेल्या अध्ययन निष्पत्ती साठी मार्गदर्शन करते. अध्ययन निष्पतिंची निवड करताना मागील दोन इयत्तांची अध्ययन निष्पत्ती तसेच पुस्तक येथील आवश्यक निष्पन्न यांची निवड करण्यात आली आहे निवडलेली अध्ययन निष्पत्ती साध्य करण्यासाठी योग्य अध्ययन कृतींची निवड करण्यात आली आहे तसेच त्या कृती अध्ययन-अध्यापन प्रक्रिया मध्ये कशा प्रकारे सम्मिलीत केली पाहिजे याचे मार्गदर्शन सुलभक हस्तपुस्तिका (RESORCE PERSONAL DAIRY) मध्ये मार्गदर्शित केली आहे.

शिक्षक हस्त पुस्तिकेत पायाभूत सामर्थ्य वाढवण्यासाठी आवश्यक अशा अध्ययन क्रिया व कृतीचा अंतर्भाव करण्यात आला असून पाठ्य व पाठ्येत्तर ही सामाविष्ठ करण्यात आल्या आहेत. तसेच काही आदर्श कृतींची रचना करून देण्यात आल्या आहेत.

हस्तपुस्तिकेत मार्गदर्शन केल्याप्रमाणे अध्ययन प्रक्रियेमध्ये विध्यार्थ्यांना मार्गदर्शक अशी कृती पत्रके ही जोडण्यात आली आहेत.

शिक्षक हस्त पुस्तिकेतील मुख्य अंश.

1. अध्ययन निष्पत्तीचे नाव - निवड करण्यात आलेल्या इयत्ता व विषयांच्या अध्ययन निष्पत्तीचे नाव ठळकपणे नमूद करण्यात आले आहे.
2. अध्ययन निष्पत्तीची व्याप्ती व महत्त्व.- निवडलेल्या अध्ययन निष्पत्तीची व्याप्ती कशा प्रकारची आहे. विद्यार्थ्याने कोणते शैक्षणिक फलितांश साध्य केले पाहिजे याची संपूर्ण कल्पना सुलभकाला असली पाहिजे. सदर अध्ययन निष्पत्ती मागील इयत्ते पासून प्रस्तुत इयत्तेशी संबंधित आहे. याचे विवरण यामध्ये देण्यात आले आहे.
3. अध्ययन निष्पत्ती च्या साध्यते साठी कृती- अध्ययन निष्पत्ती विद्यार्थ्यांमध्ये रूजविण्यासाठी सुलभक आपली शक्ती, ज्ञान व अनुभवाचा कसा उपयोग करू शकतात याचे विवरण यामध्ये देण्यात आले आहे.
    - प्रत्येक अध्ययन निष्पत्तीसाठी 4 ते 5 आदर्श कृती देण्यात आलेल्या आहेत. प्रत्येक कृती मधून काय साध्य होऊ शकते, त्याप्रमाणे कृतींची निवड करण्यात आली आहे.
    - उद्देश : प्रत्येक कृतीचा उद्देश सांगून त्या कृती कशा घ्याव्यात, यासाठी शिक्षकांना/सुलभकाना स्पष्टपणे मार्गदर्शन करण्यात आले आहे.

- कृती विवरण अध्ययन निष्पत्ती च्या पूर्तीसाठी अध्ययन-अध्यापना बाबत कृतीचे विवरण करून वर्ग प्रक्रियेत या कृती घेण्यासाठी तसेच इतर कृतींचे नियोजन करण्यासाठी व कला एकात्मिक कृती बाबत मार्गदर्शन करण्यात आले आहे.
- निष्पत्ती ग्रहण करण्यासाठी आवश्यक चित्रे तसेच पाठ्य पुस्तका व्यतिरिक्त इतर साहित्याच्या वापरासाठी मार्गदर्शन करण्यात आले आहे. विद्यार्थ्यांमध्ये चिंतन, मनन प्रक्रिया वाढवण्यासाठी व सकारात्मक सहभागासाठी संशोधनात्मक प्रश्न देण्यात आले आहेत.
- स्तर (पायऱ्या): विद्यार्थ्यांनी सर्व कृती केल्यानंतर ते सामर्थ्य अथवा ती निष्पत्ती मिळवली आहे की नाही ते पाहण्यासाठी शिक्षकांनी/सुलभकांनी निरीक्षण करण्याच्या पायऱ्या देण्यात आल्या आहेत, प्रत्येक अध्ययन निष्पत्ती मूल्यमापनाची प्रक्रिया येथे सुचविली आहे.

अध्ययन निष्पतीच्या निश्चितीबाबत

अध्ययन पूर्नप्राप्ती /कलिका चेतरीके कार्यक्रमाचा मुख्य हेतू म्हणजे प्रत्येक विद्यार्थ्याने प्रत्येक विषयातील मागील तिन वर्षामध्ये भौतिक वर्गप्रक्रियेच्या अभावाने अपेक्षित फल किंवा सामर्थ्य प्राप्ती झाली नसल्याने ती प्राप्ती करणे हाच अध्ययन पूर्नप्राप्ती / कालिका चेतरीके कार्यक्रमाचा मुख्य हेतू होय. या अंतर्गत विद्यार्थ्यामध्ये सामर्थ्य विस्मरण किंवा दुर्लक्षित झालेल्या सामर्थ्याची प्राप्ती होणे क्रमप्राप्त आहे. या साठी शैक्षणिक प्रक्रिया व अध्ययन प्रक्रिया यामध्ये बदल घडविणे गरजेचे आहे. या बदलाची कार्य प्रणाली म्हणजे अध्ययन पूर्नप्राप्ती / कालिका चेतरीके 2022-23 मधून शैक्षणिक प्रक्रियेतून कार्यान्वित करत आहोत. मुख्यतः अध्ययन फल म्हणजेच अध्ययन निष्पत्ती होय.अध्ययन निष्पत्ती निश्चिती करणामुळे 'अध्ययन निष्पतीचे समायोजन' असे ही या कार्यक्रमाला संबोधीत करू शकतो. सदर शैक्षणिक वर्षात मागील दोन इयत्तांच्या सर्व आवश्यक निष्पतींचे व प्रस्तुत इयत्तेच्या सर्व निष्पतींनां अद्यता देऊन उपयोगीकृत केली आहे.

- **अध्ययन निष्पत्ती निश्चिती स्वरूपाबाबत स्पष्ट चित्रण**

इयत्ता	इयत्ता पूर्वइयत्ता (उदा.4 थी)	पूर्व इयत्ता (5 वी)	प्रस्तुत इयत्ता (6 वी)
शैक्षणिक वर्ष	2020-21	2021-22	2022-23
अध्ययन निष्पत्ती	येथ मागील इयत्तेतील अध्ययन निष्पत्ती यादीतील आद्य क्रम व व्याप्ती याचा विचार करू**न अध्ययन** निष्पत्ती निवडली आहे.	येथ मागील इयत्तेतील एकूण निष्पत्ती यादी आधारित आद्य क्रम,व्याप्ती व साम्यतेच्या निकषावर निष्पत्ती निवडलेली आहे.	येथ प्रस्तुत वर्षातील सर्व अध्ययन निष्पत्ती त्यांची व्याप्ती व साम्य- तेच्या निकषावर निवड केली आहे.

शिक्षकांना/सुलभकांना सूचना

1. अध्ययन निष्पत्ती निश्चितीबाबत ची रूपरेषा शिक्षकांनी समजून घ्यावी
2. अध्ययन निष्पत्ती ची यादी, वेळापत्रक, पाठ संबंध व मूल्यमापन संबंधित जाणून घ्यावे.
3. अध्ययन निष्पत्ती व पाठ संबंध जाणून आपण वेळापत्रकाचा व अंदाजपत्रकाचा ताळमेळ जमवावा यासाठी निश्चित अध्ययन सहज व परिणाम कारक होईल.
4. शिक्षक हस्तपुस्तिका आणि विद्यार्थी कृतिपुस्तिका याचा सहसंबंध ओळखून त्याच्या उपाययोजनेचे गमक वाचनाद्वारे जाणावे.
5. शिक्षकाने विद्यार्थी कृती पुस्तिका वापराबाबत दक्ष व सतत विद्यार्थी प्रेरित असावे.
6. निष्पत्ती आधारित कृती व कृती आधारित विद्यार्थी कार्य वेळोवेळी वेळेत पूर्ण करण्याचा कल असावा.
7. विद्यार्थी कृती हस्तपुस्तिका मधील मूल्यमापन कृती पत्रकाचा वापर आपण वेळोवेळी आकारिक (F.A.) मूल्यमापनाच्या आधीन ग्राह्य धरू शकतो व विद्यार्थ्यांचे मूल्यमापन करू शकतो.
8. विद्यार्थी कृती हस्त पुस्तिकेत मूल्यमापन कृती पत्रकात दिलेले विद्यार्थी स्वयंमूल्यमापनातून विद्यार्थी दर्जा मापन करता येते.
9. अध्ययन निष्पत्ती प्राप्ती मूल्यमापन करिता विद्यार्थी कृती हस्तपुस्तिकेत मूल्यमापन पत्रकेत विद्यार्थी अध्ययन स्तर शिक्षकांनी नोंद करून अध्ययन निष्पत्तची प्राप्ती ठरवावी.
10. विद्यार्थी कृती पुस्तकातील मूल्यमापन पत्रकात "शिक्षक मूल्यमापन" किंवा "प्रोत्साहन शेरा" दिला आहे याद्वारे निष्पती शेवटी विद्यार्थ्यांना प्रोत्साहन शब्दांद्वारे प्रेरित करावे, जेणेकरून पुढील निष्पत्ती प्राप्ति बद्दल आवड व जिज्ञासा निर्माण होईल.

****

अनुक्रमणिका

निष्पत्ती अ.क्रं.	अध्ययन निष्पत्ती	पृठ क्र
6.1	वेगवेगळे ऐकलेले आवाज व त्याचा अनुभव (उदा. पाऊस, वारा, रेल्वे, बस, पक्ष्याचे आवाज) वेगवेगळ्या वस्तूंना केलेला स्पर्श, घेतलेल्या चवींचे अनुभव इत्यादी स्वतःच्या पद्धतीने लिखाणातून व्यक्त करतात.	1- 3
6 .2	ऐकलेल्या अथवा पाहिलेल्या विषयाबाबत संकोच न बाळगता बोलतात आणि प्रश्न विचारतात (उदा.: स्थानिक सामाजिक घटना कार्यक्रम आणि कृती इत्यादी).	4 - 5
6. 3	रेडीओ, टीव्ही, वर्तमानपत्र, इंटनरेटवर पाहिलेल्या ,ऐकलेल्या बातम्या आपल्या भाषेत / शब्दात सांगतात.	6 -8
6. 4	परिसरामध्ये रुढ असलेल्या लोककथा, लोकगीते जाणून घेऊन आपल्यापेक्षा वेगळी भाषा, आहार पद्धती,वेशभूषा यावर चर्चा करतात व यांच्या वैशिष्ठ्यां संबंधित बोलतात.	8 -10
6.5	संदर्भानुसार अथवा प्रसंगानुसार इतरांनी सांगितलेले विचार आपल्या भाषा शैलीमध्ये पुन्हा सांगतात. उदा. आपल्या भागामध्ये पाहिलेल्या जत्रेचा/ यात्रेचा अनुभव इत्यादी.	10-12
6. 6	मातृभाषेमध्ये उपलब्ध असणाऱ्या वाचन साहित्याचे वाचन करूनअर्थ समजून घेतात.उदा. वर्तमानपत्र, कथा, माहिती पत्रक, आंतरजाल बातम्या (नेटवरील बातम्या) इत्यादीमध्ये आपल्याला आवडलेले आणि न आवडलेले विषय याबद्दल मत व्यक्त करतात आणि अभिप्राय लिहितात.	13-15
6. 7	भाषाशैलीकडे लक्ष देत त्या जाणून घेतात. उदा. कवितेतील यमक, लय, कथा, वाक् प्रचार , म्हणी इत्यादी.	15-19
6. 8	वेगवेगळ्या साहित्य प्रकारामधील साहित्यकृती वाचताना त्यातील चढ-उतार, योग्य गती व विरामचिन्ह युक्त वाचतात.	20-22
6.9	विद्यार्थी नवीन शब्दाच्या वापरासाठी उत्सुकता दर्शवितात आणि त्याचा अर्थ समजून घेण्यासाठी शब्दकोशाचा वापर करतात. संदर्भानुसार शब्दांचा लेखी/ बोली भाषेत वापर करतात.	22-24
6.10	वेगवेगळ्या कला उदाहरणार्थ हस्तकला, मातकाम, व्यवसाय, नृत्यकला, इत्यादींना संबंधित साहित्यांमध्ये वापरल्या जाणाऱ्या भाषेबाबत आवड दर्शवितात.	24-26
6.11	दुसऱ्यांनी व्यक्त केलेले अनुभव तसेच दुसऱ्याचे ऐकलेले विचार ऐकून लिहितात. उदाहरणार्थ -सार्वजनिक नळाजवळ, बसमध्ये, शहरातील चौकामध्ये ऐकलेले संवाद.	26-28
6.12	वेगवेगळ्या उद्देशाच्या लिखाणानुसार विविध विषयातील लिखाणामध्ये लेखन चिन्हं,योग्य शब्द, वाकप्रचार व म्हणी यांचा योग्यरितीने वापर करतात.	29-30

6.13	विविध प्रसंग आणि उद्देशासाठी फलकावर लिहिलेल्या सूचना, कार्यक्रमांचा अहवाल, पत्र इत्यादी जाणून घेण्याच्या उद्देशाने वाचून, अर्थपूर्ण लिहितात.	31-33
6.14	स्वतःच्या इच्छेनुसार अथवा शिक्षकांनी दिलेल्या कृतीनुसार लेखन प्रक्रियेबद्दल जाणून घेऊन आपल्या लेखनाचे परिशोधन करतो आणि लिखाणाचे उद्देश आणि वाचणाऱ्याच्या कल्पना जाणून घेऊन आपल्या लिखाणात योग्य तो बदल करतात. उदा. कोणताही प्रसंग अथवा घटना याबद्दल लिहितांना, शाळा भितीपत्रक लिहितांना,किंवा मित्र/मैत्रिणीला पत्र लिहिणे.	33-35
6.15	गणित, विज्ञान, समाज विज्ञान, नृत्यकरण, चिकित्सा विज्ञान इत्यादी वेगवेगळ्या विषयामध्ये, उद्योगामध्ये, कलेमध्ये वापरल्या जाणाऱ्या शब्दांच्या स्वरांनुसार अर्थ जाणून घेऊन संदर्भ आणि अनुकुलतेनुसार लिखाणात वापर करतात.	35-37
6.16	वाचलेले विषय आणि आपल्या दैनंदिन जीवनात स्वतः अनुभवलेले प्रसंग मिळवून त्यातून निर्माण झालेल्या भावना आणि विचार तोंडी अथवा लेखी स्वरुपात बोली भाषेत अथवा पुस्तकी भाषेत व्यक्त करतात.	37-39

✦ अध्ययन निष्पती पूर्ती करीता माहेवार वेळापत्रक ✦

अ.क्र.	महिना	साध्य करावयाच्या अध्ययन निष्पती	संबंधित पाठ क्र.	मूल्यमापन F.A / S.A
1	मे	1	3,4,8,12,14,	F.A-1 जुलै दुसरा आठवडा
2	जून	2, 3,	1,4,7,8,9,11,12	
3	जुलै	4,5,	2,6,7,19,21	F.A-2 S.A-1 सप्टेंबर दुसरा आठवडा
4	ऑगष्ट	6,7	2,4,5,6,12,14,19,20.	
5	सप्टेंबर	8,9	8,9,11,16.	F.A-3 डिसेंबर शेवटचा आठवडा
6	ऑक्टोबर	----	----------	
7	नोव्हेंबर	10, 11	9,16,17,	
8	डिसेंबर	12, 13	14 ,17,19,20	F.A-4 मार्च दुसरा आठवडा S.A-2 मार्च शेवटचा आठवडा
9	जानेवारी	14, 15	15, 18	
10	फेब्रुवारी	16	10,21	

टिप – व्याकरण संबंधित अध्ययन निष्पती करीता व्याकरण आधारित कृती दिल्या आहेत .

- मूल्यमापन कृती पत्रकाशेवटी विद्यार्थी स्व मूल्यमापन व शिक्षक मूल्यमापानाला वाव दिला असून विद्यार्थी प्रगतीस प्रेरक प्रोत्साहन शेरा शिक्षकांनी जरूर द्यावा.
- मूल्यमापन कृती पत्रकाचा वापर आकारिक मुल्यमापानास पूरक ठरेल .या बरोबरच विद्यार्थी कृती संचाचा वापरही करू श

अध्ययन निष्पत्ती क्र. : 6.1

अध्ययन निष्पत्तीची : वेगवेगळे ऐकलेले आवाज व त्यांचा अनुभव (उदा. पाऊस, वारा, रेल्वे, बस, पक्ष्यांचे आवाज) वेगवेगळ्या वस्तूंना केलेला स्पर्श, घेतलेल्या चवींचे अनुभव इत्यादी स्वतःच्या पद्धतीने लिखाणातून व्यक्त करतात.

अध्ययन निष्पत्तीची व्याप्ती आणि महत्व :

1)ऐकलेले ,वाचलेले, वस्तूंना केलेला स्पर्श, घेतलेल्या चवींचे अनुभव विध्यार्थी लिखाणातून व्यक्त करतात.

2) विद्यार्थी आत्मविश्वासाने स्वतःला लेखी प्रकट करतो.

3) अनुभवांची सांगड घालून नवनिर्मित स्वलेखन करतो.

अध्ययन कृती क्र. : 1.1 a

अध्ययन कृतीचे नाव : "निसर्ग साद"

उद्देश : विद्यार्थी पूर्व ज्ञानाअधारे चित्र प्रसंगातील आवाजाचा सहसंबंध ओळखून आवाजाची नोंद करील.

कृतीचे विवरण :

* शिक्षक विद्यार्थ्यांना विद्यार्थी कृती पुस्तकातील कृती क्रमांक -1.1 मधील चित्र पाहण्यास सांगतात.

*दिलेले पावसाळी वातावरणाचे चित्र पहा व अशा वातावरणात ऐकू येणारे आवाज जाणून किंवा स्मरून विद्यार्थ्याकडून तक्ता पूर्ण करून घेणे. सुलभकांनी आशा चित्राआधारित एखादी चित्रफीत विद्यार्थ्यांना दाखववावी. व त्या आधारे सराव कृती तक्ता भरण्यास विद्यार्थ्यांना प्रोत्साहित करावे.

शैक्षणिक साहित्य : निसर्ग चित्र,

संबंधित पाठ क्र :03, 04 ,14 .

विद्यार्थी कृतीपुस्तकातील कृतीक्रमांक–1.1a .

अध्ययनकृती-1.1b

अध्ययन कृतीचे नाव : "ध्वनी नाद स्मरण"

विद्यार्थी आपल्या घरामध्ये,परिसरामध्ये, शाळेमध्ये अनेक आवाज ऐकत असतात. या पूर्वज्ञाना आधारित सुलभकाने प्रश्नोत्तररूपी संवाद विद्यार्थ्यांशी साधावा.

1) नळातून पाण्याचे थेंब पडण्याचा आवाज -

2)स्वयंपाक घरात भात शिजतांना होणारा आवाज -

3) शाळेच्या घंटेचा होणारा आवाज –.   4) सुरपेटीतील स्वर -

5) झाडाच्या पानांचा आवाज.-.   6) फुगा फुटुन होणारा आवाज–.

अध्ययन कृती क्र. : 1.2

अध्ययन कृतीचे नाव :"ओळखू आवाज"

उद्देश :

अर्थपूर्णश्रवणाद्वारे विद्यार्थी आवाज ओळखून आवाज व संबंधीत प्राणी किंवा माध्यम अचूक लिहितील.

कृतीचे विवरण :

*सुलभकानी मोबाईलच्या सहाय्याने दिलेली लिंक किंवा चित्रफित वापरुण विद्यार्थ्यांना ऐकविणे.

* विद्यार्थी चित्रफित लक्षपूर्वक एकतील व समजून घेतील .

* विद्यार्थीसराव कृतीपुस्तकातील कृती क्र.1.2 तक्ता भरण्यास प्रेरीत करून भरून घेणे.

शैक्षणिक साहित्य :मोबाईल,ध्वनिप्रेक्षक किंवा रेडिओ.

संबंधित पाठक्र :- 04.12,व इतरांबद्दल काळजी मूल्य

विद्यार्थी कृतीपुस्तकातील कृतीक्रमांक–1.2

अध्ययन कृती क्र. : 1.3

अध्ययन कृतीचे नाव :"चवीची शिदोरी"

उद्देश : विद्यार्थी आहार सेवनाच्या स्वअनुभवातून चवीचे अनुभव व आवड स्वत:च्या पद्धतीने लिखानातून व्यक्त करतील.

कृतीचे विवरण :

1) विद्यार्थी संख्येनुसार गट करावे .
2) विद्यार्थी सराव कृती पुस्तकातील कृतीक्र 1 . 3 पाहण्यास सांगणे.
3) गटकार्याद्वारे सकाळची न्याहारी दुपारचे जेवण, रात्रीच्या जेवणाच्या ताटात खायला आवडणारे पदार्थ या विषयी चर्चा करण्यास सांगणे .निरीक्षण फेरी वेळी मदतहेतू सूचना करणे.
4) विद्यार्थी कृतीपुस्तिकेतील कृती क्र1..3 मध्ये दिलेल्या ताटात पदार्थ रेखाटन करण्यास सांगणे.
5) ताटात पदार्थ रेखाटन केल्यानंतर चवींचा तक्ता पूर्ण करण्यास प्रोत्साहन देणे.

शैक्षणिक साहित्य ::- चित्रकला संच, आहार तक्ता

संबंधित पाठ क्र :06.व मूल्य साधे जीवन

विद्यार्थीकृती पुस्तकातील कृती क्रमांक–1.3

अध्ययन कृती क्र. :1.4

अध्ययन कृतीचे नाव :"माझे ध्येय "

उद्देश : विद्यार्थी आपले विचार लेखनातून मांडतील व आईचे महत्व जाणतील.

कृतीचे विवरण :

1) विद्यार्थी संख्येनुसार विद्यार्थ्यांचे दोन गट करावे .

2) एका गटाने स्वयंपाक घरात आई करत असलेल्या कामांची तोंडी यादी सांगणे.

3) दुसऱ्या गटाने आई करत असलेली घरातील व इतर कामांचीतोंडी यादी सांगणे .

4) विद्यार्थी कृती पुस्तिकेतील कृती क्र.1. 4 मध्ये दिलेल्या "आई माझी सुगरण" मध्ये आईच्या हाताचे चविष्ट पदार्थ लिहिणे.

5) "माझे ध्येय उत्तम आचारी" या विषयी लिहिण्यास विद्यार्थ्यांना वाव देणे.

शैक्षणिक साहित्य :विद्यार्थी कृती पुस्तिका

संबंधित पाठ क्र : 08 व 10

विद्यार्थी कृती पुस्तकातील कृती क्रमांक –1.4

अध्ययन कृती क्र. : 1.5

अध्ययन कृतीचे नाव :"मायेचा स्पर्श "

उद्देश :विद्यार्थी पाहिलेल्या चित्रावरून प्रसंगाचे वर्णन किंवा अनुभव स्वत:च्या पद्धतीने लिहून व्यक्त करतील.

कृतीचे विवरण :

* शिक्षकांनी शाळेतील उपलब्ध चित्र किंवा वर्तमान पत्रातील मोठे चित्र सर्वानां दिसेल असे लावावे.

* विद्यार्थ्याबरोबर चित्रापासून थोडे लांब थांबून त्या चित्राविषयी वर्णन विद्यार्थ्याना समजेल अशा शब्दात करावे इतरांनी काळजीपूर्वक श्रवण करावे.

* विद्यार्थी कृती पुस्तिका उघडून कृती क्र.1. 5 मध्ये दिलेली "मायेचा स्पर्श " अंतर्गत लिहिणे.

शैक्षणिक साहित्य : विद्यार्थी कृती पुस्तिका , शालेय चित्र संच

संबंधित पाठ क्र :11,12,19.

विद्यार्थी कृती पुस्तकातील कृती क्रमांक– 1. 5

अध्ययन निष्पत्ती क्र. - 6 .2

अध्ययन निष्पत्ती : 6.2

ऐकलेल्या अथवा पाहिलेल्या विषयाबाबत संकोच न बाळगता बोलतात आणि प्रश्न विचारतात.

- **अध्ययन निष्पत्तीची व्याप्ती आणि महत्व :**
  1 ऐकलेल्या / अनुभवलेल्या घटनेविषयी स्वभाषेत लिहितात .

  2. वाचलेल्या घटनेविषयी प्रश्न तयार करतात / विचारतात .

  3. का ? कसे ? प्रश्नांची उत्तरे लिहितात .

  4 . आपले विचार ठामपणे मांडतात .

अध्ययन कृती क्र .- 2.1

- **अध्ययनकृतीचे नाव** – सण ओळखू
- **उद्देश** –
  मुलांना सणांची ओळख व सर्प हे मानवाचे शत्रू नसून मित्र आहेत हे सांगणे .
- **विवरण** –
  मुलांना आपल्या घरामध्ये , परिसरामध्ये , शाळेमध्ये पाहिलेल्या सणांच्या विषयी पुर्वज्ञानावर आधारित शिक्षकांनी प्रश्नोत्तरी रुपी संवाद साधने व दिलेल्या प्रश्नांची उत्तरे लिहून घेणे .
- **शैक्षणिक साहित्य** – प्रश्नावली , पाठ्यपुस्तक
- **संबंधित पाठ क्र** . .पायाभूत साक्षरता ,19,17,
- विद्यार्थी कृती पुस्तकातील कृती क्रमांक- 2.1

- **अध्ययन कृती क्र.- 2.2**
- **कृतीचे नाव** – श्रावणातील सण
- **उद्देश** –
- मुलांना श्रावणमासातील सणांची ओळख करून घेतील .
- **कृती विवरण** –
- श्रावणमासातील येणाऱ्या सणांची नावे विचारणे व दिलेल्या चित्रातील सण ओळखून त्यांची माहिती लिहिण्यास सांगणे .
- **शैक्षणिक साहित्य** – सणांची चित्रे
- **संबंधित पाठ क्र** . 4
- विद्यार्थी कृती पुस्तकातील कृती क्रमांक- 2 .2

अध्ययन कृती क्र . 2.3

कृतीचे नाव – चला बाजारला

उद्देश –

- मुले पालेभाज्यांची , बाजारातील वस्तूंची ओळख करून घेतील .
- **विवरण** –
  शिक्षकांनी दिलेल्या चित्राचे निरीक्षण करण्यास लावणे व त्याखाली दिलेल्या प्रश्नांची उत्तरे सोडवून घेणे .
- **शैक्षणिक साहित्य** – पालेभाज्यांची पुस्तके , पालेभाज्या , पालेभाज्या चार्ट.
- **संबंधित पाठ क्र** . 12
- विद्यार्थी कृती पुस्तकातील कृती क्रमांक- 2.3

अध्ययन कृती क्र.- 2.4

- **कृतीचे नाव** – प्रश्न तयार करुया
- **उद्देश** –
  मुले दिलेल्या विषयाच्या आधारे प्रश्न तयार करतील .
- **विवरण**–
  शिक्षकांनी आपल्या टेबलवर घड्याळ ठेवून त्याविषयी मुलांना प्रश्न तयार करण्यास लावणे व त्यांची उत्तरे लिहिण्यास सांगणे व मुलांना घड्याळ तयार करण्यास सांगणे .
- **शैक्षणिक साहित्य** – घड्याळ , कार्डशीट , मार्कर पेन
- **संबंधित पाठ क्र** . ११
- विद्यार्थी कृती पुस्तकातील कृती क्रमांक- 2.4

अध्ययन कृती क्र : 2.5

- **कृतीचे नाव** – " चला प्रवास करुया"
- **उद्देश** – मुले निरीक्षणं केलेल्या घटनेविषयी / ठिकाणाविषयी आपल्या भाषेत वर्णन करतील .
- **विवरण** –
  मुलांना दोन गटामध्ये विभागून दिलेल्या चित्राचे वर्णन करण्यास सांगणे व चित्राखाली दिलेल्या रिकाम्या जागी लिहिण्यास सांगणे .
- **शैक्षणिक साहित्य** – कृती संबंधित चित्रे
- **संबंधित पाठ क्र** . 15
- **विद्यार्थी कृती पुस्तकातील कृती क्रमांक**- 2.5

* **अध्ययन निष्पत्ती क्रमांक: 6.3**

रेडिओ, दूरदर्शन, वर्तमानपत्र, इंटरनेट, इत्यादींवर पाहिलेल्या/ वाचलेल्या अथवा ऐकलेल्या बातम्या आपल्या शब्दात सांगणे व लिहिणे.

*** अध्ययन निष्पत्तीची व्याप्ती आणि महत्व:**

1)विद्यार्थ्यांचे श्रवण व वाचन कौशल्य वाढविणे.

2) दैनंदिन जीवनात घडणाऱ्या घडामोडींचे ज्ञान प्राप्त होते

3) वाचनाची आवड निर्माण होते.

***अध्ययन कृती क्रमांक : 3.1**

* **अध्ययन कृतीचे ना**व : "बातमी वाचूया"

उद्देश: विद्यार्थी दिलेली माहिती समजून घेऊन वाचन करतात.

कृती विवरण:

सदर कृती मध्ये दिलेले बातमी पत्राचे कात्रण विद्यार्थ्यांना वैयक्तिकरित्या वाचनास देऊन बातमीचा आषय विद्यार्थ्यांच्या शब्दात वदवून घ्यावा. (आवश्यकता असल्यास शिक्षकांनी स्वतः प्रात्यक्षिक सादर करावे.)

लागणारे शैक्षणिक साहित्य:

वर्तमानपत्र , कात्रणे अथवा -बातमीपत्र

संबंधित पाठ अथवा सामर्थ्य : पाठ क्र.8,9

विद्यार्थी कृती पुस्तिका कृती क्रमांक: 3.1

* **अध्ययन कृती क्रं.: 3.2**

*** अध्ययन कृतीचे नाव**: 'बातमी पाहून समजून घेवूया'

कृतीचा उद्देश: विद्यार्थी बातमी लक्षपूर्वक ऐकून प्रमुख अंश लक्षात ठेवतात.

कृती विषयी विवरण:

सदर कृती मध्ये दिलेली चित्रफित विद्यार्थ्यांना दाखविण्यासाठी बाजूला दिलेला QRCode स्कॅन करावा . मुलांना गटात बसवून प्रोजेक्टरवर पहावयास सांगावे. अथवा शक्य असल्यास शिक्षकांनी प्रत्येक गटाकरिता स्मार्टफोन उपलब्ध करून द्यावा.

लागणारे शैक्षणिक साहित्य : प्रोजेक्टर अथवा स्मार्टफोन

संबंधित पाठ अथवा सामर्थ्य : पाठ क्रमांक 9

विद्यार्थी कृती पुस्तिका कृती क्रमांक: 3.2

*** अध्ययन कृती क्रं : 3.3**

* **अध्ययन कृतीचे नाव** : 'काय घडले कसे घडले सांगूया'

कृतीचा उद्देश: वाचन करताना दिलेली माहिती समजून लक्षात ठेवणे.

कृती विवरण:

सदर कृतीसाठी बातमी पत्रातील कात्रण विद्यार्थ्यांना लक्षपूर्वक वाचन करावयास द्यावे .(स्पष्टता हवी असल्यास बाजूला दिलेला क्यूआरकोड स्कॅन करून प्रोजेक्टर वर दाखवावे) त्यानंतर सदर बातमीवर आधारित प्रश्नांची उत्तरे लिहिण्यास वेळ द्यावा.

शैक्षणिक साहित्य: प्रोजेक्टर ,स्मार्ट फोन , कृतीपत्रिका

संबंधित पाठ अथवा सामर्थ्य : पाठ 9

विद्यार्थी कृती पुस्तिका कृती क्रमांक: 3.3

* **अध्ययन कृती क्रं: 3.4**

* **अध्ययन कृतीचे नाव** : 'लेखन करण्याचा प्रयत्न करू'

कृतीचा उद्देश: विद्यार्थ्यांना औपचारिक लेखनाची सवय लावणे.

कृती विषयी विवरण :

कृती पत्रिकेत देण्यात आलेले शब्द फलकावर अथवा तक्त्यावर लिहावे विद्यार्थ्यांना " वनमहोत्सव "हा विषय ठरवून द्यावा त्याशिवाय आवश्यक सूचना ही द्याव्यात नंतर कार्यक्रमाचे अहवाल लेखन विद्यार्थ्यांकडून करवून घ्यावे.

लागणारे शैक्षणिक साहित्य : खडू, फळा, स्केचपेन, कार्डशिट इत्यादी

संबंधित पाठ अथवा सामर्थ्य : पाठ क्रमांक 4

विद्यार्थी कृती पुस्तिका कृती क्रमांक: 3.4

* **अध्ययन कृती क्रं: 3.5**

* **अध्ययन कृतीचे नाव** : 'आपले विचार मांडूया'

कृतीचा उद्देश: विद्यार्थ्यांच्या कल्पना व विचारसरणीला वाव देणे.

कृती विषयी विवरण:

कृतीसाठी दिलेले प्रासंगिक चित्राचे कार्ड विद्यार्थ्यांना पुरवून त्यावर आधारित वर्णनात्मक अहवाल लेखन करण्यास प्रथम शिक्षकांनी विद्यार्थ्यांना मार्गदर्शन करावे. त्यानंतर लेखन करून घ्यावे.

लागणारे शैक्षणिक साहित्य : प्रासंगिक चित्र

संबंधित पाठ अथवा सामर्थ्य : पाठक्रमांक - 7

विद्यार्थी कृती पुस्तिका कृती क्रमांक: 3.5

अध्ययन निष्पत्ती क्र. : 6.4

परिसरामध्ये रूढ असलेल्या लोककथा, लोकगीते जाणून घेऊन आपल्या पेक्षा वेगळी भाषा, आहार पद्धती,वेशभूषा यावर चर्चा करतात व त्यांच्या वैशिष्ट्या संबंधित बोलतात.

अध्ययन निष्पत्तीची व्याप्ती आणि महत्व :

1. वैविध्यता समजावी आपली भाषा आणि इतरांची भाषा त्यातील वेगळेपणा समजावा आणि त्या भाषेविषयी सुद्धा आपुलकी निर्माण व्हावी.
2. परिचित कथा व गोष्टी हावभावासहित योग्य आरोह-अवरोहासहित सांगणे.
3. भाषेतील शब्दांना पर्यायी ग्रांथिक भाषेतील शब्द देता यावेत.

अध्ययन कृती क्र:. 4.1

अध्ययन कृतीचे नाव : "विविधता जाणून घेऊया" .

उद्देश : विद्यार्थ्यांना आपली भाषा आणि वेगळी भाषा यांमधील भेद समजतील. बोलीभाषेतील शब्द वापरून वाक्य तयार करतील.

कृतीचे विवरण : शिक्षक विद्यार्थ्यांना एक गीत वाचायला देऊन त्यात आलेले वेगळे शब्द जाणून घ्यायला सांगतील. आणि त्याची यादी करायला सांगतील.

शैक्षणिक साहित्य : शब्द पट्ट्या, शब्दकोश.

संबंधित पाठ क्र :21

विद्यार्थी कृती पुस्तिका कृती क्रमांक: **4.1**

अध्ययन कृती क्र:. 4.2

अध्ययन कृतीचे नाव : "गा आणि नृत्य करा".

उद्देश : विद्यार्थ्यांना अपरिचित भाषेतील आलेल्या शब्दांची जाणीव व्हावी,त्यांचा प्रमाण भाषेतील अर्थ समजावा आणि ते शब्द आपल्या भाषेत वापरता यावेत.

कृतीचे विवरण : शिक्षक मोबाईल वर किंवा टीव्हीवर कोळीगीत लावतात, विद्यार्थी ते पाहतात/ ऐकतात आणि त्यानंतर त्याच्या प्रमाणे नृत्य करतात व दिलेलेबोलीभाषेतील शब्द स्वतःच्या भाषेत वापरून वाक्य तयार करतात.

शैक्षणिक साहित्य : मोबाईल, स्पीकर,टी. व्ही., चार्ट.

संबंधित पाठ क्रमांक : 6

विद्यार्थी कृती पुस्तिका कृती क्रमांक: 4.2

अध्ययन कृती क्र:. 4.3

अध्ययन कृतीचे नाव : अनपेक्षित प्रसंग

उद्देश : दैनंदिन जीवनात पाहिलेले प्रसंग व्यक्त करतील, निर्भीडपणे आपले विचार व्यक्त करतील.

कृतीचे विवरण : शिक्षक विद्यार्थ्यांना एक गोष्ट वाचायला देतात.योग्य आरोह-अवरोहा सहित वाचन घेतात. त्यावरती प्रश्न विचारून उत्तरे घेतात. त्यानंतर प्रत्येकाकडून एक एक गोष्ट सांगून घेतात.

शैक्षणिक साहित्य : चार्ट,मार्कर पेन.

संबंधित पाठ क्रमांक : 21

विद्यार्थी कृती पुस्तिका कृती क्रमांक: 4.3

अध्ययन कृती क्र:. 4.4

अध्ययन कृतीचे नाव : "शब्दापासून गोष्ट निर्मिती".

अध्ययन कृतीचा उद्देश : स्वतःच्या वैचारिक क्षमतेनुसार आपले विचार व्यक्त करतात. स्व अनुभव, काळ, वेळ संदर्भानुसार स्वतःला व्यक्त करतात.

कृतीचे विवरण : शिक्षक एका चार्ट वर काही शब्द लिहितात आणि विद्यार्थ्यांना ते वाचायला सांगतात.ते शब्द वापरून स्वकल्पनेने विद्यार्थ्यांना गोष्ट तयार करायला सांगतील व लिहायला सांगतील आणि वर्गात सादर करायला सांगतील.

शैक्षणिक साहित्य : चार्ट, मार्कर पेन.

संबंधित पाठ क्रमांक : 21

विद्यार्थी कृती पुस्तिका कृती क्रमांक : 4.4

अध्ययन कृती क्र:. 4.5

अध्ययन कृतीचे नाव : पहा आणि ओळखा.

अध्ययन कृतीचा उद्देश : विविध लोक आणि त्यांचा विविध पोषाख याबद्दल समजून घेतील. पोषाखातील विविधता जाणून घेतील. विविधतेतून एकता याची जाणिव करुन घेतील. धर्मनिरपेक्षतेची जाणीव निर्माण होईल.

कृतीचे विवरण : शिक्षक विद्यार्थ्यांना विविध पोषाख परिधान केलेली चित्रे दाखवतील व त्यांचा पोशाख कसा आहे? ते लोक कोण असतील? असे प्रश्न विचारून विद्यार्थ्याकडून चर्चा करून घेऊन पोषाखा बद्दल माहिती लिहून घेतील.

शैक्षणिक साहित्य : विविध पोशाखांची चित्रे, तक्ता, व्हिडिओ,

संबंधित पाठ क्रमांक : 7

विद्यार्थी कृती पुस्तिका कृती क्रमांक : 4.5

अध्ययन निष्पत्ती क्र. : 6.5

अध्ययन निष्पत्ती –

संदर्भानुसार अथवा प्रसंगानुसार इतरांनी सांगितलेले विचार आपल्या भाषा शैली मध्ये पुन्हा सांगतात. उदा. आपल्या भागातील जत्रेचा/यात्रेचा अनुभव.

अध्ययन निष्पत्तीची व्याप्ती आणि महत्व :

- ❖ विद्यार्थी विविध संदर्भ व प्रसंग यांचे आशय समजून घेतील.
- ❖ संदर्भ घेऊन प्रसंग ऐकून तो आपल्या शैलीत मांडतील.
- ❖ एखादा पाहिलेला प्रसंग आपल्या शैलीत मांडतील.
- ❖ स्वतः अनुभवलेला एखादा प्रसंग व संदर्भ लिहितील.

अध्ययन कृती क्र. : 5.1

अध्ययन कृतीचे नाव : "प्रश्नावली निर्मिती उतारा "

उद्देश :

विद्यार्थी उतारा वाचून प्रसंग ओळखतील.

कृतीचे विवरण :

1. शिक्षक विद्यार्थ्यांना विद्यार्थीकृती हस्तपुस्तिका कृतीक्रमांक 5.1 मधील उतारा जाणीवपूर्वक वाचण्यास सांगतील.
2. विद्यार्थी उताऱ्याचे जाणीवपूर्वक वाचन करून प्रसंग व प्रसंगाचा आशय ओळखतात.
3. आशय प्राप्तीनंतर विद्यार्थ्यांना उतारे आधारित प्रश्नांची उत्तरे लेखन करून घेणे.

शैक्षणिक साहित्य : विद्यार्थी कृती हस्तपुस्तिका

संबंधित पाठ क्र : 02,06

विद्यार्थी कृती पुस्तकातील कृती क्रमांक – 5.1

अध्ययन कृती क्रमांक: 5.2

कृतीचे नाव – "प्रसंग जाण"

उद्देश : संवादाचे शब्द वाचन करून प्रसंग जाणून आपल्या शब्दांत लिहिणे.

कृती विवरण

1. शिक्षक आपल्या दैनंदिन बोली भाषेतील विविध प्रसंगाविषयी समजावून सांगतात.
2. विद्यार्थी कृती पुस्तका कृती क्रमांक 5.2 मध्ये दिलेले शब्द वाचून त्यांचा संबंध ओळखून प्रसंगाचे विद्यार्थी आपल्या शब्दात लेखन करतात.
3. विध्यार्थ्यांच्या लेखनास वाव व प्रोत्साहन देणे.

शैक्षणिक साहित्य : विद्यार्थी कृती हस्तपुस्तिका

संबंधित पाठ क्रमांक :

विद्यार्थी कृती पुस्तकातील कृती क्रमांक : **5.2**

अध्ययन आकृती क्रमांक: 5.3

कृतीचे नाव: ऐक - जाण - सांग

उद्देश. विद्यार्थी एखाद्या ऐकलेला प्रसंग आपल्या शब्दात सांगतील / लिहितील.

कृती विवरण:

1.शिक्षक विद्यार्थ्यांना आपल्या मोबाईल द्वारे सोबतीला क्यू आर कोड स्कॅन करून ध्वनिफीत ऐकवतात.

2. विद्यार्थी ध्वनिफिती लक्षपूर्वक ऐकतात.

3. योग्य सर्वांना नंतर विद्यार्थी हस्तपुस्तिका कृती क्रमांक 5.3 मध्ये ऐकलेल्या प्रसंगाचे लेखन आपल्या शब्द शैलीतकरतात

4. गरज भासल्यास विद्यार्थ्यांना पुन्हा ध्वनिफीत ऐकण्याची ची संधी देणे.

शैक्षणिक साहित्य: विद्यार्थी कृती हस्तपुस्तिका

संबंधित पाठ क्रमांक: 19

विद्यार्थी कृती पुस्तकातील कृती क्रमांक : 5.3

अध्ययन कृती क्रमांक-5.4

कृतीचे नाव: ' चित्र पहा प्रसंग लिहा

उद्देश- सांकेतिक चित्राद्वारे विद्यार्थी प्रसंगाविषयी अनुमान लावून संवाद लेखन करतात.

कृती विवरण:

1. शिक्षक विद्यार्थ्यांना काही चित्रांचे स्मरण करून माहिती सांगतात.
2. विद्यार्थी कृती पुस्तिका कृती क्रमांक 5.4 मध्ये दिलेले चित्र विद्यार्थ्यांना निरीक्षण करण्यास सांगणे.
3. दिलेल्या ओळीमध्ये विद्यार्थी प्रसंगांचे विवरण चित्र पाहून करतात.
4. राष्ट्रसंत तुकडोजी महाराजांचे स्वच्छतेविषयी चे विचार लिहिण्यास सांगणे.

शैक्षणिक साहित्य: विद्यार्थी कृती हस्तपुस्तिका

संबंधित पाठ क्रमांक: 2,6

विद्यार्थी कृती पुस्तकातील कृती क्रमांक : 5.

अध्ययन कृती क्रमांक : 5.5

कृतीचे नाव : "माझी भटकंती माझा अनुभव"

उद्देश : विद्यार्थी आपण पाहिलेले प्रसंग परिस्थिती आपल्या शब्दात सांगतील किंवा लिहितील.

कृतीचे विवरण :

1. शिक्षक मोबाईल द्वारे जत्रे विषयी चा व्हिडिओ किंवा पंढरीची वारी संबंधित व्हिडिओ पाहण्याचा गृहपाठ विद्यार्थ्यांना देणे.
2. गृहपाठ आधारित विद्यार्थी कृती पुस्तिका कृती क्रमांक 5.5 मधील प्रसंगाला अनुसरून स्वतःचे विचार आपल्या भाषाशैलीत लिहिण्यास सांगणे.
3. विद्यार्थी आपल्या भाषाशैलीत लिहितात त्यांना प्रोत्साहन देणे.

शैक्षणिक साहित्य : विद्यार्थी कृती हस्तपुस्तिका

संबंधित पाठ क्रमांक : 7,19

विद्यार्थी कृती पुस्तकातील कृती क्रमांक – 5.5

अध्ययन निष्पत्ती क्र. : 6.6

मातृभाषेमध्ये उपलब्ध असणाऱ्या वाचन साहित्याचे वाचन करून समजून घेतात. उदा. वर्तमानपत्र, कथा, माहितीपत्रक, अंतरर्जाल बातम्या (नेटवरील बातम्या) इ. मध्ये आपल्याला आवडलेले आणि न आवडलेले विषय याबद्दल मत व्यक्त करतात आणि लिहितात.

अध्ययन निष्पत्तीची व्याप्ती आणि महत्व :

- ❖ विद्यार्थ्यांना मातृभाषेतील उपलब्ध वाचन साहित्य पुरविणे .
- ❖ विद्यार्थ्यांनी संबंधित वाचन साहित्य वाचन करून त्याचे अर्थग्रहण करून घेणे .
- ❖ अर्थ समजून घेवून आपले मत व्यक्त करणे .
- ❖ मातृभाषेतील वाचन साहित्याच्या साधनांची (वर्तमानपत्र, कथा, माहितीपत्रक, अंतरर्जाल बातम्या (नेटवरील बातम्या)) माहिती होणे .

या निष्पत्ती द्वारे विध्यार्थी वाचन करून त्याचा अर्थ समजून घेण्याची सवय लावून घेतील . तसेच अर्थग्रहानानंतर आपले मत व्यक्त करतील .

अध्ययन कृती क्र. 6.1

अध्ययन कृतीचे नाव :

वर्तमानपत्रातील बातम्यांचे वाचन करणे .

उद्देश :

वर्तमानपत्र वाचन करून समजून घेणे .

कृतीचे विवरण : सुलभकाराने विद्यार्थ्यांना शाळा ग्रंथालयातील त्या दिवसाचे किंवा अगोदरचे वर्तमानपत्र देऊन त्याचे वाचन करून पाच आवडलेल्या व न आवडलेल्या बातम्यांचे शिर्षक लिहिण्यास देणे .

शैक्षणिक साहित्य : ग्रंथालयातील वर्तमानपत्र किंवा सबंधित दिवसाचे वर्तमान पत्र

संबंधित पाठ क्र : 2, 15

विद्यार्थी कृतीपुस्तिका कृतीक्रमांक : 6.1

अध्ययन कृती क्र. 6. 2

कृतीचे नाव : 'गोष्टी वाचूया – आपल्या शब्दात लिहूया '

उद्देश :

मातृभाषेमध्ये उपलब्ध असणाऱ्या वाचन साहित्याचे वाचन करून समजून घेणे.

कृतीचे विवरण :

सुलभकाराने विद्यार्थ्यांना शाळा ग्रंथालयातील उपलब्ध असलेले गोष्टीचे पुस्तक, वर्तमानपत्र, साप्ताहिक किंवा मासिक देऊन गोष्टी वाचन करून विद्यार्थ्यांना त्यांच्या शब्दात लिहिण्यास प्रोत्साहन देणे .

शैक्षणिक साहित्य : वर्तमानपत्र,गोष्टीचे पुस्तक ,साप्ताहिक ,मासिक किवा इत्तर साहित्य

संबंधित पाठ क्र : 2,6

विद्यार्थी कृतीपुस्तिका कृतीक्रमांक :6. 2

अध्ययन कृती क्र. 6.3

कृतीचे नाव : 'गोष्टी वाचूया – समजून घेवूया '

उद्देश :

मातृभाषेमध्ये उपलब्ध असणाऱ्या वाचन साहित्याचे वाचन करून अर्थ समजून घेणे.

कृतीचे विवरण :

सुलभकाने विद्यार्थ्यांना शाळा ग्रंथालयातील उपलब्ध असलेले गोष्टीचे पुस्तक, वर्तमानपत्र, साप्ताहिक किंवा मासिक देऊन गोष्टी वाचन करण्यास देणे. त्यानंतर विद्यार्थ्यांना प्रश्नांची उत्तरे लिहिण्यास देऊन अर्थज्ञान तपासावे.

शैक्षणिक साहित्य : वर्तमानपत्र,गोष्टीचे पुस्तक ,साप्ताहिक ,मासिक किवा इत्तर साहित्य

संबंधित पाठ क्र : 6, 9 ,12

विद्यार्थी कृतीपुस्तिका कृतीक्रमांक : 6.3

अध्ययन कृती क्र. 6.4

कृतीचे नाव : माहिती पत्रकाचे वाचन करून प्रश्नांची उत्तरे लिहिणे .

उद्देश :

मातृभाषेमध्ये उपलब्ध असणाऱ्या वाचन साहित्याचे वाचन करून अर्थ समजून घेणे.

कृतीचे विवरण :

सुलभकाने विद्यार्थ्यांना माहिती पत्रक उपलब्ध करून देऊन त्याचे वाचन करण्यास देणे. त्यानंतर विद्यार्थ्यांना त्यावर आधारित प्रश्नांची उत्तरे लिहिण्यास देऊन अर्थज्ञान तपासावे.

शैक्षणिक साहित्य : माहिती पत्रक

संबंधित पाठ क्र : 17

विद्यार्थी कृतीपुस्तिका कृतीक्रमांक : 6.4

अध्ययन कृती क्र. 6.5

कृतीचे नाव : घटना योग्य क्रमाने लिहिणे .

उद्देश :

मातृभाषेमध्ये उपलब्ध असणाऱ्या वाचन साहित्याचे वाचन करून अर्थ समजून घेणे.

कृतीचे विवरण : सुलभकाराने विद्यार्थ्यांना काही घटनांचा क्रम बदलून देणे . विद्यार्थ्यांनी त्याचे वाचन करून समजून घेणे. त्यानंतर विद्यार्थ्यांनी पुन्हा त्या घटना योग्य क्रमाने लावून गोष्ट तयार करणे .

शैक्षणिक साहित्य : पाठ्यपुस्तक , ग्रंथालयातील पुस्तके इत्यादी .

संबंधित पाठ क्र :17, 20,12

विद्यार्थी कृतीपुस्तिका कृतीक्रमांक : 6.5

अध्ययन निष्पत्ती क्र. : 6.7

भाषा शैलीकडे लक्ष देत त्या जाणून घेतात . उदा. कवितेतील यमक, लय, कथा, वाक् प्रचार, म्हणी इत्यादी.

अध्ययन निष्पत्तीची व्याप्ती आणि महत्व : क्

1) भाषेतील गोडवा वाढविणाऱ्या यमक शब्दाबद्धल जाणून घेतील.
2) कथा म्हणजे भाषेचा "मेवाच जणू" हे जाणून घेतील.
3) दैनंदिन भाषा वापरातील वाकप्रचार जाणून घेतील.
4) विविध म्हणी जाणून त्या आपल्या बोली भाषेत वापरतील.

अध्ययन कृती क्रं. 7.1

कृतीचे नाव :"शब्दबद्धता लयीची "

उद्देश : विद्यार्थी यमक शब्द ओळखतील व लयीची शब्द साखळी जणून घेऊन रचतील.

कृतीचे विवरण :

*शिक्षक यमक युक्त गाणे गातील.

*शिक्षकांनी फलकावर गाण्यातील शब्द तारा लिहिणे व वाचन करणे.

* विद्यार्थी कृती पुस्तिका उघडून कृती क्र.7.1 मध्येदिलेली शब्द बद्धता जाणून घेण्यास सांगणे.

* विद्यार्थ्यांना शब्दबद्धता लिहिण्यास सांगून प्रेरणा देणे.

शैक्षणिक साहित्य : यमक संग्रह ,विविध शब्द तारा ,

संबंधित पाठक्र :01, 04 , 12,14 .

विद्यार्थी कृती पुस्तिका कृती क्रमांक– 7.1

अध्ययन कृती क्रमांक–7.2

कृतीचे नाव :“पद्यातील यमक गमक ”

उद्देश : : विद्यार्थी यमक शब्द ओळखतील व यमक शब्द जोड्या लिहितील.

कृती विवरण-

1) विद्यार्थ्यांचे गट करावे व गट कार्यासाठी कविता क्रमांक 1, 14 व 11 पैकी एखाद्या कवितेतील यमक शब्द लिहिण्याचे कार्य पूर्णत्वास नेणे.

2) विद्यार्थी कृती पुस्तिका कृती क्रमांक 7.2 मध्ये दिलेली ज्योत कवितेतील यमक शब्द जाणून लिहिणे.

3) इयत्ता 7 वी मधील भलरी या कवितेचे यमक शब्द सातवीतील मित्राच्या मदतीने पूर्ण करावयाचा गृहपाठ देणे.

शैक्षणिक साहित्य :क्रमिक पुस्तक

संबंधित पाठ क्र :01,04,12,14

विद्यार्थी कृती पुस्तिका कृतीक्रमांक– 7.2

अध्ययन कृती क्र. :7 .3 a

अध्ययन कृतीचे नाव :“कथा वाच, कथा जाण”

उद्देश :

विद्यार्थी कथेचे मौन वाचन करतील व कथेचा आशय आणि पात्रे समजून घेतील.

कृतीचे विवरण :

1) शिक्षकांनी विद्यार्थी लक्ष केंद्रित करण्यासाठी एखादी छोटीशी बोध कथा सांगावी.

2) विद्यार्थी कृती पुस्तिका कृती क्रमांक 7.3 मध्ये दिलेल्या कथेचे मौन वाचन विद्यार्थ्यांना करण्यास सांगणे.

3) मौन वाचनानंतर कथे संबंधित प्रश्नांची उत्तरे लिहिण्यास सांगणे.

शैक्षणिक साहित्य : ग्रंथालय पुस्तके

संबंधित पाठ क्र :06 आणि 20

विद्यार्थी कृती पुस्तिका कृती क्रमांक– 7.3 a

अध्ययनकृतीक्र. :7 .3b

अध्ययन कृतीचे नाव :“रचा शब्दावरून कथा”

उद्देश : विद्यार्थी शब्द संबंध ओळखून कथेची रचना करतील..

कृतीचे विवरण :

1) शिक्षकांनी विद्यार्थ्यांना विद्यार्थी कृती पुस्तिका कृती क्रमांक- 7.3 पाहण्यास सांगणे.

2) संबंधित शब्द वाचण्यास सांगणे व शब्द संबंध ओळखण्यास सांगणे.

उदा. खेडूत~~~~~~निरक्षर~~~~~~ चष्मा~~~~~~~~~ वाचन

शहर~~~~~वर्तमानपत्रात~~~~~~ पुस्तक~~~~~~लिहायला

दुकानदार~~~~~ वाचायला~~~~~~ शिक.

3) शब्द संबंध ओळखून कथा स्वतः रचण्यास प्रेरित करणे .

शैक्षणिक साहित्य :विद्यार्थी कृती पुस्तिका

संबंधित पाठ क्र :06 आणि 20

विद्यार्थी कृती पुस्तिका कृती क्रमांक– 7.3 b

अध्ययन कृती क्र. :7.4 a

अध्ययन कृतीचे नाव :“प्रचार--- प्रचार वाक् प्रचार ”

उद्देश :

विद्यार्थी दैनंदिन बोलीभाषेतील रोचक वाक् प्रचार जाणतील व बोली भाषेत उपयोग करतील.

कृतीचे विवरण :

1)शिक्षकांनी प्रथम वाकप्रचाराची वाक्ये आपल्या ओघवत्या भाषेत विद्यार्थ्यांना सांगणे.

2) बोललेली सर्व वाक्ये फलकावर लिहिणे.

उदा.चोर रंगेहात पकडला गेला.

3) वाक् प्रचार ओळखून लिहिण्यास सांगणे.

4) कार्य पूर्ण करणाऱ्या प्रथम पाच विद्यार्थ्यांना टाळ्यांची दाद इतरांकडून देणे.

शैक्षणिक साहित्य : ग्रंथालय पुस्तके

संबंधित पाठ क्र :06 आणि 20

विद्यार्थी कृती पुस्तिका कृती क्रमांक– **7.**4 a

अध्ययन कृतीक्र. :**7.**4 b

अध्ययन कृतीचे नाव :"उपयोगिता वाक् प्रचाराची"

उद्देश :सांकेतिक चित्रआधारे वाक् प्रचार ओळखण्यास सक्षम होतील.

कृतीचे विवरण :

चित्र दाखविणे, कृती हस्त पुस्तिका किंवा शालेय संग्रहालयातील एक नमुना विद्यार्थ्यांना दाखविणे.

विद्यार्थ्यांना चित्राआधारे वाक् प्रचार ओळखण्यास सांगणे.

शैक्षणिक साहित्य : वाक् प्रचार तक्ता , कार्डशीट पट्ट्या

संबंधितपाठक्र : 19 , 20

विद्यार्थी कृती पुस्तिका कृती क्रमांक– **7.**4 b

अध्ययन कृती क्र. : **7.5a**

अध्ययन कृतीचे नाव :"म्हणी मेवा"

उद्देश :

विद्यार्थी दैनंदिन बोली भाषेतील म्हणी समजून घेतील. .

कृतीचे विवरण :

*शिक्षकांनी आपल्या मोबाईलद्वारे दिलेला क्यूआर कोड वापरून विद्यार्थ्यांना ध्वनीमुद्रण मधील म्हणी ऐकविणे.

*विद्यार्थी चित्रफितीचे लक्षपूर्वक श्रवण करतात.

*विद्यार्थी कृती हस्त पुस्तिकेत ऐकलेल्या म्हणी स्मरण करून लिहितात.

*गरज भासल्यास लेखन थांबवून पुन्हा विद्यार्थ्यांना ध्वनीमुद्रण ऐकविणे.

शैक्षणिक साहित्य :मोबाईल ,म्हणी तक्ता.

संबंधित पाठ क्र :प्रसंगावधान मूल्य,व्याकरण

विद्यार्थी कृती पुस्तिका कृती क्रमांक– 5 a

अध्ययन कृती क्र. :7.5 b

अध्ययन कृतीचे नाव :“म्हणी मेवा”

उद्देश :

विद्यार्थी उताऱ्यातील म्हणी शोधून लिहितील.

कृतीचे विवरण : विद्यार्थ्यांना कृती हस्त पुस्तिकेतील कृती क्रमांक 7.5b मधील उतारा वाचण्यास सांगणे.

- उतारा वाचना नंतर उताऱ्यातील म्हणी ओळखून लिहिण्यास मार्गदर्शन करणे.

शैक्षणिक साहित्य :विद्यार्थी कृती पुस्तिका,म्हणी तक्ता.

संबंधित पाठ क्र : प्रसंगावधान मूल्य

विद्यार्थी कृती पुस्तिका कृती क्रमांक– 7.5 b

अध्ययन निष्पती क्र. : 6. 8

वेगवेगळ्या साहित्य प्रकारामधील साहित्यकृती वाचताना त्यातील चढ - उतार, योग्यगती व विरामचिन्हयुक्त वाचतात.

- **अध्ययन निष्पतीची व्याप्ती आणि महत्व** :
    - मुलांना विरामचिन्हांची ओखळ होते .
    - विरामचिन्हांचा योग्य तो वापर करण्यास शिकतात .
    - वाचनातील चढ – उतार समजून घेतात .
    - वाचनाची आवड निर्माण होते .

अध्ययन कृती क्रं.8.1

- **कृतीचे नाव** - चला उत्तरे देऊ
- **उद्देश** :
- विध्यार्थ्यांचे विराम चिन्हांविषयीचे पूर्वज्ञान तपासणे .

कृती विवरण :

विद्यार्थ्यांनी त्यांनी पाहिलेली चिन्हे सांगण्यास लावणे .तसेच विरामचिन्हा विषयी दिलेले प्रश्न विचारणे व त्यांची उत्तरे लिहून घेणे . सुलभकारानी वर्गामध्ये विध्यार्थ्यानी वाचलेल्या पुस्तक / गोष्टी विषयी पूर्वज्ञाना आधारित प्रश्नोत्तर विचारणे.

- **शैक्षणिक साधन** : प्रश्नावली ….चिन्हांचा तक्ता …..
- **संबंधित पाठ :**
- विद्यार्थी कार्य पुस्तिकेतील क्र : 8.1

…………………………………………………………………………………………………

अध्ययन कृती क्रं. 8.2

कृतीचे नाव : चला उतारा वाचू

उद्देश : मुलांना योग्य गती ने वाचन करण्यास शिकतात .

- **कृतीचे विवरण** : मुलांच्या कडून योग्य विराम चिन्हांसहित वाचन करून घेणे . त्यांचे वाचन करतेवेळी योग्य ठिकाणी चढ – उतार देण्यास लावणे.
- **शैक्षणिक साधन :** संबधित उतारा , इतर पाठ्यपुस्तके , वाचन कात्रणे , फळांचे चार्ट,
- पालेभाज्या चार्ट
- **संबंधित पाठ : 9,11**
- विद्यार्थी कार्य पुस्तिकेतील क्र : 8.3

अध्ययन कृती -8.3

- **कृतीचे नाव** : कथा वाचन
- **उद्देश** : मुलांना योग्य ठिकाणी विरामचिन्हांचे महत्व समजावणे .
- • **कृतीचे विवरण** : मुलांना दोन गटात बसवून उतारा योग्य गतीने , विरामचिन्हयुक्त वाचन करून घेणे .व दिलेला तक्ता भरून घेणे .
- **शैक्षणिक साधने** : संबंधित कथा , इतर कथा पुस्तके , कथा कार्ड शीट
- **संबंधित पाठ : 8**
- विद्यार्थी कार्य पुस्तिकेतील क्र :8.3
- **अध्ययन कृती : 8.4**
- **कृतीचे नाव** : : “ चला कथा लिहू”
- **उद्देश** : विध्यार्थी योग्य विराम चिन्हांसहित परिच्छेद लिहिण्यास शिकतात .

कृतीचेविवरण :

मुलांना गटात विभागून त्यांना दिलेल्या शब्दाधारित परिच्छेद लिहिण्यास सांगणे व त्यांनी लिहिलेला परिच्छेद विरामचिन्ह युक्त आहे का ? तपासणे , योग्य श्रेणी देणे .

- **शैक्षणिक साधने** : खडू फळा , पेपर , पेन ,
- **संबंधित पाठ** : 12,14
- विद्यार्थी कार्य पुस्तिकेतील क्र :8.4

अध्ययन कृती : 8.5

- **कृतीचे नाव** : विरामचिन्हे वापरूया
- **उद्देश** : विराम चिन्हांचा योग्य वापर करण्यास शिकवणे .
- **कृतीचेविवरण** :
  विध्यार्थ्याचे योग्य क्रमाने गट करणे . गट कार्य म्हणून विद्यार्थी कृती पुस्तकातील प्रस्तुत उताऱ्याचे योग्य विराम चिन्हयुक्त व गतीसह प्रकट वाचन करण्यास सांगणे . उताऱ्याचे वाचन करून चिन्हांची नोंद करण्यास प्रोत्साहित करणे .गट मित्रांचे वाचन कार्य पाहुन तक्त्यात नावे लिहिणे.
- **शैक्षणिक साधने** : उतारा , पाठ्यपुस्तक , पेपर ,पेन , मुल्यमापन तक्ता
- **संबंधित पाठ** :
- विद्यार्थी कार्य पुस्तिकेतील क्र :8.5

अध्ययन निष्पत्ती क्रमांक : 6. 9

विद्यार्थी नवीन शब्दांच्या वापरासाठी उत्सुकता दर्शवितात आणि त्यांचा अर्थ समजून घेण्यासाठी शब्दकोशाचा वापर करतात. तसेच संदर्भानुसार शब्दांचा प्रमाणित/ बोलीभाषेत वापर करतात.

अध्ययन निष्पत्तीची व्याप्ती आणि महत्व :

1) विद्यार्थ्यांमध्ये वाचन व लेखनाची आवड निर्माण करणे.

2) विद्यार्थ्यांच्या भाषाज्ञानात भर घालणे.

3) बोली भाषा आणि प्रमाणित भाषा यामधील फरक जाणून घेऊन तिचा वापर करणे.

कृती क्रमांक : 9.1

अध्ययन कृतीचे नाव : "शब्दांचा अर्थ लिहूया "

कृतीचा उद्देश: विद्यार्थ्यांचे शब्दभांडार वाढविणे, शब्दांचा अचूक अर्थ समजून घेणे.

कृती विवरण :

गटकृतीद्वारे विद्यार्थ्यांमार्फत करून घेतलेल्या शब्दकोशाचा प्रस्तुत कृतीसाठी विद्यार्थी उपयोग करतील. शब्दसंग्रह उपलब्ध नसल्यास उपलब्ध वेळेत गटकृतीद्वारे पाठ्यपुस्तकातील नवीन शब्द, समानार्थीशब्द, विरुद्धार्थीशब्द इ. शब्दांचा संग्रह तयार करून घ्यावा.

शैक्षणिक साहित्य : फ्लॅशकार्ड, खडू, फळा इत्यादी

संबंधित पाठ : इयत्ता सहावी पाठ 18

विद्यार्थी कार्य पुस्तिकेतील कृती क्र : 9.1

अध्ययन कृतीचे क्र. 9.2

अध्ययन कृतीचे नाव : 'शब्द ज्ञान वाढवूया'

कृतीचा उद्देश: विद्यार्थ्यांचे समानार्थी व पर्यायवाची शब्दभांडार वाढविणे.

कृती विवरण : गट कृतीद्वारे विद्यार्थ्यां मार्फत करून घेतलेल्या शब्दकोशाचा प्रस्तुत कृती साठी विद्यार्थी उपयोग करतील .(शब्दसंग्रह उपलब्ध नसल्यास उपलब्ध वेळेत गटकृतीद्वारे पाठ्यपुस्तकातील नवीनशब्द, समानार्थी शब्द, विरुद्धार्थी शब्द अशा शब्दांचा संग्रह करून घ्यावा.

शैक्षणिक साहित्य : शब्दकोश, तक्ता, फ्लॅशकार्डइत्यादी

संबंधित पाठ अथवा सामर्थ्य : पाठ 14

विद्यार्थी कार्य पुस्तिकेतील कृती क्र : 9.2

कृती क्रमांक : 9.3

अध्ययन कृतीचे नाव : "थोडा प्रयत्न करूया"

उद्देश:

लेखनात शब्दांचा अचूक वापर करण्याचे सामर्थ्य प्राप्त करून देणे.

कृती विवरण :

सदर कृती करून घेण्याआधी शिक्षकांनी शब्दांचा सुलभ अर्थ विद्यार्थ्यांना सांगावा. उदाहरण देऊन सराव करून घ्यावा.तदनंतर प्रस्तुत कृती विद्यार्थ्यांकडून करून घ्यावी.

शैक्षणिक साहित्य : खडू ,फळा ,स्केचपेन , कार्डशिट,इ

संबंधित पाठ अथवा सामर्थ्य : इयत्ता सहावी पाठ क्रमांक 12,14

विद्यार्थी कार्य पुस्तिकेतील कृती क्र : 9.3

अध्ययन कृतीचे नाव : 9.4

अध्ययन कृतीचे नाव : "नवीन वाक्ये लिहूया "

कृतीचा उद्देश: विद्यार्थ्यांना अचूक वाक्यरचना करण्याचे कौशल्य प्राप्त करून देणे.

कृती विवरण :

अर्थासहित शब्दांचा वाक्यात उपयोग कसा करावा याविषयी शिक्षकांनी मार्गदर्शन करावे हे अपेक्षित आहे . तदनंतर प्रस्तुत कृती करून घ्यावी.

शैक्षणिक साहित्य : शब्दतक्ता ,शब्दकोश इत्यादी

संबंधित पाठ अथवा सामर्थ्य : पाठक्रमांक 11

विद्यार्थी कार्य पुस्तिकेतील कृती क्र : 9.4

अध्ययन कृतीचे नाव : 9.5

अध्ययन कृतीचे नाव :" चला थोडे बोलूया "

कृतीचा उद्देश: विद्यार्थ्यांच्या कल्पकतेला वाव देणे. रचना कौशल्य दृढ करणे.

कृती विवरण : सदर कृती पूर्वी विद्यार्थ्यांना शिक्षकांनी मौखिक सराव अभ्यास करून घ्यावा उदाहरणे द्यावी. विद्यार्थी चुकत असल्यास मार्गदर्शन करावे. तदनंतर विद्यार्थ्यांचे मौखिक मूल्यमापन करावे.

लागणारे शैक्षणिक साहित्य : शब्दतक्ता, शब्दकोश इ.

संबंधित पाठ अथवा सामर्थ्य : इयत्ता सहावी पाठक्रमांक 11

विद्यार्थी कार्य पुस्तिकेतील कृती क्र : 9.5

अध्ययन निष्पत्ती क्र . : 6.10

वेगवेगळ्या कला उदा. मातकाम, व्यवसाय, नृत्य कला इत्यादींना संबंधित साहित्यामध्ये वापरल्या जाणाऱ्या भाषेबाबत आवड दर्शवितात.

अध्ययन निष्पत्तीची व्याप्ती आणि महत्व:

भाषेमध्ये वेगवेगळया:व्यवसायाशी, कलेशी संबंधित वेगवेगळेशब्द, म्हणी, वाकप्रचार प्रचलित आहेत त्यांची ओळख होते. वेगवेगळे व्यवसाय कला आणि त्यांचे आपल्या जीवनातील महत्त्व विद्यार्थ्यांना समजते. विविध कला व्यवसायांची आवड निर्माण होते. परस्पर सहकार्याची भावना, श्रमप्रतिष्ठा वाढीस लागते.

अध्ययन कृती क्र .: 10.1

अध्ययन कृतीचे नाव : मला ओळखतोस का ?

उद्देश :

व्यवसाय समजतील, व्यवसायाशी संबंधित शब्दांची ओळख करून घेतील, आपले ध्येय निश्चित करतील, आत्मविश्वास निर्माण होईल.

कृतीचे विवरण:

शिक्षक विद्यार्थ्यांना विविध व्यवसायाशी संबंधित चित्रे दाखवतील:. त्यानंतर त्या चित्राशी संबंधित विविध प्रश्न विचारून विद्यार्थ्यांकडून उत्तरे लिहून घेतील.

शैक्षणिक साहित्य : विविध व्यवसायाशी संबंधित चित्रे, तक्ते.

संबंधित पाठ क्रमांक : 8

विद्यार्थी कार्य पुस्तिकेतील कृती क्र : 10.1

अध्ययन कृती क्र10..2

अध्ययन कृतीचे नाव :'मी कोण होणार?'

उद्देश : आत्मविश्वासाने बोलतात, आपले विचार निर्भयपणे मांडतील, विविध व्यवसायाशी संबंधित वापरले जाणारे शब्द समजतील.

कृतीचे विवरण : शिक्षक विद्यार्थ्यांना एक उतारा वाचन करायला देतील आणि वाचन झाल्यानंतर त्यावर संबंधित प्रश्न विचारून उत्तरे घेतील.

शैक्षणिक साहित्य : विविध व्यवसायांची चित्रे, तक्ता, व्हिडिओ.

संबंधित पाठ क्रमांक : 8 माझे ध्येय

विद्यार्थी कार्य पुस्तिकेतील कृती क्र : 10.2

अध्ययन कृती क्र . :.10.3

अध्ययन कृतीचे नाव : "नाचू गाऊ".

उद्देश : व्यवसायाशी संबंधित कामांची माहिती होईल. विविध कलांची जाणीव होईल व त्या संबंधित शब्द समजतील.

कृतीचे विवरण :

शिक्षक विद्यार्थ्यांना एक अभिनयासहित गीत म्हणून दाखवतील व त्यातील विविध व्यवसायांची जाणीव करून देतील त्यानंतर रिकाम्या जागा भरून घेतील.

शैक्षणिक साहित्य विविध: पक्ष्यांची, प्राण्यांची चित्रे.

संबंधित पाठ क्रमांक : 16 व इतर

विद्यार्थी कार्य पुस्तिकेतील कृती क्र : 10.3

अध्ययन कृती क्र .:.10.4

अध्ययन कृतीचे नाव : "मातकाम"

उद्देश : विविध व्यवसाय आपल्याला कसे उपयोगी आहेत याची जाणीव निर्माणहोते. श्रम प्रतिष्ठा निर्माण होते, सहानुभूती निर्माण होते, परस्पर सहकार्याची भावना वाढीस लागते.

कृतीचे विवरण :

शिक्षक विद्यार्थ्यांकडून एक उतारा योग्य आरोह-अवरोह सहित वाचून घेतील. त्यानंतर संबंधित प्रश्न विचारून उत्तरे घेतील.

शैक्षणिक साहित्य : मातीच्या वस्तूंची चित्रे, मुर्त्या इत्यादी.

संबंधित पाठ क्रमांक : 9

विद्यार्थी कार्य पुस्तिकेतील कृती क्र : 10.4

अध्ययन कृती क्र10. .5

अध्ययन कृतीचे नाव :'माझी आवडती कला'

उद्देश :विविध कला,क्रीडा विश्वाची जाणीव होते. विविध क्रीडा व कला क्षेत्रात नावाजलेल्या व्यक्तींची ओळख करून घेतात. कला जोपासतात कलेचे महत्त्व समजते .

कृतीचे विवरण : शिक्षक प्रथम विद्यार्थ्यांच्या पूर्व ज्ञानावर आधारित प्रश्न विचारतील. त्यानंतर विद्यार्थ्यांना एक उतारा वाचन करायला देतील आणि वर्गात चर्चा घडवून आणतील, त्यानंतर संबंधित प्रश्न विचारतील.

शैक्षणिक साहित्य : विविध कला क्रीडा क्षेत्रात संबंधित व्यक्तींची चित्रे, व्हिडिओ.

संबंधित पाठ क्रमांक : 16. *विद्यार्थी कार्य पुस्तिकेतील कृती क्र : 10.4

अध्ययन निष्पत्ती क्र. : 6.11

अध्ययन निष्पत्ती –

दुसऱ्यांनी व्यक्त आलेले अनुभव तसेच दुसऱ्यांचे ऐकलेले विचार ऐकून लिहितात.

अध्ययन निष्पत्तीची व्याप्ती आणि महत्व :

- दुसऱ्यांनी व्यक्त केलेले विविध अनुभव विध्यार्थी समजून घेतात.
- संवाद ऐकून आपल्या शब्दात लिहितात .
- दुसऱ्याने सांगितलेला अनुभव आपल्या शब्दात लिहितात.

❖ दुसऱ्याचे विचार ऐकून आपल्या शब्दात लिहितात.

अध्ययन कृती क्र. : 11.1

अध्ययन कृतीचे नाव : “ संवाद ऐकून आपल्या शब्दात लिहा”

उद्देश : संवाद ऐकून आपल्या शब्दात लिहिणे.

कृतीचे विवरण :

शिक्षकाने दोन विद्यार्थ्यांना संवाद देऊन तो वर्गात सादर करावा विद्यार्थ्यांनी तो विद्यार्थी कृती पुस्तिकेत आपल्या भाषेत लिहावा.

शैक्षणिक साहित्य : विद्यार्थी कृती हस्तपुस्तिका

संबंधित पाठ क्र : 02,06

विद्यार्थी कृती पुस्तकातील कृती क्रमांक – 11.1.

अध्ययन कृती क्र. : 11.2

अध्ययन कृतीचे नाव : संवाद ऐकून आपल्या शब्दात लिहिणे

उद्देश –

विद्यार्थ्यांना स्वतःच्या भाषेत दुसऱ्यांचा संवाद लिहिता येईल.

कृती विवरण : शिक्षकाने विद्यार्थ्यांना विद्यार्थी कृती पत्रिकेतील कृती क्रमांक 11.2 वर दिलेली कृती वाचन करून लिहिण्यास सांगणे

शैक्षणिक साहित्य : विद्यार्थी कृती हस्तपुस्तिका

संबंधित पाठ क्रमांक : 17,19

विद्यार्थी कृती पुस्तकातील कृती क्रमांक: 11.2

अध्ययन कृती क्र. : 11.3

अध्ययन कृतीचे नाव : ‘संवाद ऐकून लिहिणे’

उद्देश:

विद्यार्थी एखादा ऐकलेला संवाद किंवा प्रसंग आपल्या शब्दात सांगतील / लिहितील.

कृती विवरण:

1.शिक्षक विद्यार्थ्यांना आपल्या मोबाईलद्वारे बाजूला दिलेला क्यू आर कोड स्कॅन करून त्यातील व्हिडीओ दाखवून संवाद ऐकवतात.

2. विद्यार्थी व्हिडीओ लक्षपूर्वक ऐकतात.

3. योग्य सर्वांना नंतर विद्यार्थी हस्तपुस्तिका कृती क्रमांक 11.3 मध्ये ऐकलेल्या प्रसंगाचे लेखन आपल्या शब्द शैलीत करतात.

4. गरज भासल्यास विद्यार्थ्यांना पुन्हा ध्वनिफीत ऐकण्याची संधी देणे.

शैक्षणिक साहित्य : मोबाईल, विद्यार्थी कृती पुस्तक

संबंधित पाठ क्रमांक : 11

विद्यार्थी कृती पुस्तकातील कृती क्रमांक: 11.3

अध्ययन कृती क्र. : 11.4

अध्ययन कृतीचे नाव : कल्पना करून संवाद लिहिणे

उद्देश :

विद्यार्थी कल्पना करून संवाद लिहितील .

कृती विवरण :

विद्यार्थी कृती पुस्तिकेतील कृती क्रमांक 11.4 मधील कृती विद्यार्थ्यांना कल्पना करून लिहिण्यास सांगणे.

शैक्षणिक साहित्य :विद्यार्थी कृती हस्तपुस्तिका

संबंधित पाठ क्रमांक :

विद्यार्थी कृती पुस्तकातील कृती क्रमांक : 11.4

अध्ययन कृती क्र. : 11.5

अध्ययन कृतीचे नाव : कल्पना करून संवाद लिहिणे

उद्देश :

विद्यार्थी कल्पना करून संवाद लिहितील .

कृती विवरण :

विद्यार्थी कृती पुस्तिकेतील कृती क्रमांक 11.5 मधील कृती विद्यार्थ्यांना कल्पना करून लिहिण्यास सांगणे.

शैक्षणिक साहित्य : विद्यार्थी कृती हस्तपुस्तिका

संबंधित पाठ क्रमांक : 9,16

विद्यार्थी कृती पुस्तकातील कृती क्रमांक : 11.5

अध्ययन निष्पत्ती : 6.12

वेगवेगळ्या उद्देशाच्या लिखाणानुसार विविध विषयातील लिखाणामध्ये लेखनचिन्ह, योग्य शब्द , वाक्प्रचार व म्हणी यांचा योग्य रीतीने वापर करतात.

अध्ययन निष्पत्तीची व्याप्ती आणि महत्व :

- ❖ विद्यार्थी लेखन चिन्हे ओळखतात .
- ❖ लेखन करताना योग्य शब्द वापरतात .
- ❖ वाक्प्रचार अर्थ समजून वापर करतात .
- ❖ लेखन करताना योग्य ठिकाणी म्हणी वापरतात .

या अध्ययन निष्पत्तीमुळे विद्यार्थ्यांच्या लेखन कौशल्याचा सर्वांगीण विकास होतो .विविध उद्धेशानुसार केलेले लेखन अधिक परिणामकारक आणि भाषाशैलीनेयुक्त होते .

अध्ययन कृती क्र. 12.1

अध्ययन कृतीचे नाव : विरामचिन्हे ओळखणे .

उद्देश : विद्यार्थी विरामचिन्हे ओळखतात .

कृतीचे विवरण : सुलभकाने विद्यार्थ्यांना उतारा देवून त्यातील विरामचिन्हे ओळखून अधोरेखित करण्यास सांगणे .

शैक्षणिक साहित्य : विविध उतारे , पाठ्यपुस्तकातील पाठ इत्यादी .

संबंधित पाठ क्र : 20, 21

विद्यार्थी कार्यपुस्तकातील कृती क्रमांक : 12.1

अध्ययन कृती क्र. 12.2

अध्ययन कृतीचे नाव : नाटिका सादर करणे

उद्देश : विद्यार्थी विरामचिन्हे ओळखतात .

कृतीचे विवरण :

विद्यार्थ्यांना विरामचिन्हांची पात्रे वाटून द्यावी व संवादरुपी छोटीशी नाटिका वर्गात सादर करावी . ज्यामुळे विद्यार्थ्यांना नाट्यरूपातून विरामचिन्हांची ओळख व त्यांचा वापर समजून येईल . (प्रथम विद्यार्थ्यांना संवाद देऊन पाठांतर करून घ्यावे. प्रत्येक पात्राला आवश्यक विरामचिन्हांची आपल्या परीने वेशभूषा करावी.)

शैक्षणिक साहित्य : नाट्यरूपी संवाद पत्रक तसेच पात्रानुरूप वेशभूषा .

संबंधित पाठ क्र :19

विद्यार्थी कार्यपुस्तकातील मूल्यमापन कृती क्रमांक : 12.2

अध्ययन कृती क्र. 12.3

अध्ययन कृतीचे नाव : वाकप्रचार ओळखुया....

उद्देश : विद्यार्थी वाकप्रचार ओळखतात .

कृतीचे विवरण : शिक्षकांनी विद्यार्थ्यांना उतारा देवून त्यातील वाक्यप्रचार ओळखून अधोरेखित करण्यास सांगणे .

शैक्षणिक साहित्य : विविध उतारे , पाठ्यपुस्तकातील पाठ इत्यादी .

संबंधित पाठ क्र :17

विद्यार्थी कार्यपुस्तकातील कृती क्रमांक : 12.3

अध्ययन कृती क्र. 12.4

अध्ययन कृतीचे नाव : म्हणी ओळखणे

उद्देश : विद्यार्थी म्हणी ओळखतात .

कृतीचे विवरण : शिक्षकांनी विद्यार्थ्यांना म्हणीयुक्त संवाद ऐकवावा व त्यातील म्हणी लिहून त्यांचा अर्थ लिहिण्यास द्यावा .

शैक्षणिक साहित्य : विविध संवाद , पाठ्यपुस्तकातील संवाद इत्यादी .

संबंधित पाठ क्र : 9

विद्यार्थी कार्यपुस्तकातील कृती क्रमांक : 12.4

अध्ययन कृती क्र. 12.5

अध्ययन कृतीचे नाव : ‘ चला पत्रलेखन करूया’

उद्देश :

विध्यार्थी पत्रलेखन करतात .पत्रलेखन करताना लेखन चिन्हे योग्य शब्द , म्हणी ,वाक्प्रचार यांचा वापर करतात .

कृतीचे विवरण : सुगमकाराने विद्यार्थ्यांना कृती पुस्तिका कृती क्र.12,5 मधील विषय देऊन पत्रलेखन करण्यास देणे.

शैक्षणिक साहित्य : विविध उतारे , पाठ्यपुस्तकातील पाठ इत्यादी .

संबंधित पाठ क्र :15

विद्यार्थी कार्यपुस्तकातील कृती क्रमांक : 12.5

अध्ययन निष्पत्ती क्रं. : 6.13

विविध प्रसंग आणि उद्देशासाठी फलकावर लिहिलेल्या सूचना, कार्यक्रमांचा अहवाल, पत्र इत्यादी जाणून घेण्याच्या उद्देशाने वाचून, अर्थपूर्ण लिहितात.

अध्ययन निष्पत्तीची व्याप्ती आणि महत्व :

1) फलकावरील सूचना समजून घेतात.
2) फलक लेखन जाणून कार्यक्रमाचा अहवाल लिहितात.
3) पत्र व्यवहार किंवा पत्राला लेखी उत्तर देतात.
4) फलक लेखनाचा आशय जाणून घेतात.

अध्ययन कृती क्र. :13.1

अध्ययन कृतीचे नाव :"सुचना सांगे, आम्हा कळे"

उद्देश : सुचना समजून घेतीलव त्यांचे जाणिव पूर्वक पालन करतील.

कृतीचे विवरण :

1)शिक्षक विद्यार्थ्यांना शाळेत /वर्गात वेळोवेळी सुचना करतात ओळखून चर्चा घडवून आणतात

2) विद्यार्थी कृती हस्त पुस्तिका कृती क्र.1 मध्ये सुचनांचे लेखण स्मरून लिहिण्यास सांगणे

3)सुचना का पाळाव्यात याविषया समजावणे व सुचनांचे महत्व लिहिणे.

शैक्षणिक साहित्य :विविधसुचनाफलक,भिंत्ती फलक

संबंधित पाठ क्र :- 14,17

विद्यार्थी कृतीपुस्तिका कृतीक्रमांक– .13.1

अध्ययन कृती क्र. : 13.2

अध्ययन कृतीचे नाव :""अहवाल सांगतो आढावा"

उद्देश :फलक लेखनाचा आशय जाणून कार्यक्रमाचा आहवाल समजुन आपल्या शब्दात लिहितील.

कृतीचे विवरण :

1)शालेय कार्यक्रम किंवा राष्ट्रीय कार्यक्रमावेळी आपण केलेल्या फलक लेखनाचा नमुना दाखवणे.

2) शिक्षक विद्यार्थी कृती पुस्तिका कृतीक्र.3 मधील फलक लेखन करण्यास सांगणे.

3) विद्यार्थ्यांकडून चित्र फलक लेखनाचा अहवाल, दिलेल्या ओळीत लेखण करण्यास सांगणे

शैक्षणिक साहित्य :फलक लेखन नमुने,

संबंधित पाठ क्र : 14,17

विद्यार्थीकृतीपुस्तिका कृतीक्रमांक– 13.2

अध्ययन कृती क्र. :13.3

अध्ययन कृतीचे नाव :"करू फलक लेखन"

उद्देश : फलक लेखन कर ण्याचा सराव करतील.

कृतीचे विवरण :

1)शिक्षक विद्यार्थी कृती पुस्तिका कृती क्र 13 .3 मधील फलक लेखन करण्यास सांगतात.

2) विद्यार्थ्यांकडून चित्र फलक लेखनाचा अहवाल, दिलेल्या ओळीत लेखण करण्यास सांगणे

3) उत्तम लेखनाला सर्वासमोर बोलावून कौतुकाची थाप द्यावी.

शैक्षणिक साहित्य :फलक लेखन नमुने

संबंधित पाठ क्र : 19

विद्यार्थीकृतीपुस्तिका कृतीक्रमांक: 13.3

अध्ययन कृती क्र. :13.4

अध्ययन कृतीचे नाव :"पत्र स्नेह "

उद्देश : पत्र वाचनाने आशय समजून घेऊन पत्राला उत्तर लिहितील

कृतीचे विवरण :

1)शिक्षक विद्यार्थ्याना कांही पत्र / पोष्ट कार्ड लेखन नमुने वर्गात विद्यार्थ्यांना पाहण्यास देतात.

2) विद्यार्थ्यांना विद्यार्थी कृती पुस्तिका कृती क्र.13 .4 (a) दिलेले पत्र जाणून त्याबाबत प्रश्नं तयार करून उत्तरे लिहिण्यास सांगणे.

3)विद्यार्थी कृती पुस्तिका कृती क्र- 13.4 (b) मध्ये दिलेल्या पत्राला उत्तर पोष्ट कार्ड उपलब्द्ध करून त्यावर लिहिण्यास सांगणे .ते कार्ड कृती पुस्तिका कृती क्र..4 (b) मध्ये दिलेल्या जागी चिकटविण्यास लावणे.

शैक्षणिक साहित्य : ,पत्र व पोष्टकार्ड

संबंधित पाठ क्र :व्याकरण विभाग

विद्यार्थीकृतीपुस्तिका कृतीक्रमांक– 4 (a) व 4(b)

अध्ययन कृती क्र. :13.5

अध्ययन कृतीचे नाव :"जन जागृती "

उद्देश : फलक लेखनातून केलेल्या जागृतीचा आशय जाणून लिहिणे.

कृतीचे विवरण :

1)शिक्षकविद्यार्थ्यांना कांही सरकारी योजनांचे लोगो दाखविणे व आशय समजून सांगणे.

2) विद्यार्थ्यांना विद्यार्थी कृती पुस्तिका कृती क्र.5 (a) मधील लोगो दाखवून त्याचा आशय समजून लिहिण्यास सांगणे.

3) विद्यार्थ्यांना विद्यार्थी कृती पुस्तिका कृती क्र.5 (b) विविध ठिकाणी दिलेल्या सूचना चित्र फलकांवर लिहिण्यास सांगणे.

शैक्षणिक साहित्य : ,पत्र व पोष्टकार्ड

संबंधित पाठ क्र :व्याकरण विभाग

विद्यार्थीकृतीपुस्तिका कृतीक्रमांक– 5 (a) व 5 (b)

अध्ययन निष्पत्ती क्र. : 6.14

स्वत:च्या इच्छेनुसार अथवा शिक्षकांनी दिलेल्या कृतीनुसार लेखन प्रक्रियेबद्दल जाणून घेऊन आपल्या लेखनाचे परिशोधन करतो आणि वाचकांची कल्पना जाणुन घेऊन आपल्या लिखानात योग्य तो बदल करतात . उदा . कोण्ताही प्रसंग / घटना लिहिताना. शाळा भिंतीपत्रक / मित्र - मैत्रिणीला पत्र लिहितात.

अध्ययन निष्पत्ती व्याप्ती आणि महत्व :

- विद्यार्थी स्वताचे विचार व्यक्त करण्यास शिकतात .
- शाळांचे भित्तीपत्रक बनविण्यास शिकतात .
- पत्र लेखन कौश्यल्य आत्मसात करतात .
- विध्यार्थ्यांची कल्पना शक्ती वृद्धिगत होते .

अध्ययन कृती क्र . 14.1

कृतीचे नाव : श्रुत लेखन करू

उद्देश : विध्यार्थ्यांची श्रवण शक्ती वृद्धिगत करणे .

कृतीचे विवरण :

मुलांना वैयक्तिकपणे दिलेल्या उताऱ्याचे श्रुत लेखन करा व नंतर मुलांच्या वह्याचे मूल्यमापन करून त्यांना योग्य मार्गदर्शन करा .

शैक्षणिक साहित्य : संबंधित उतारा . वाचनालयाचे कथांचे पुस्तक

संबंधित पाठ क्र : पायाभूत साक्षरता

विद्यार्थी कार्य पुस्तकातील क्र : 14.1

अध्ययन कृती क्र . 14.2

कृतीचे नाव : चला मदत करुया

उद्देश : विध्यार्थ्यांमध्ये सहकार्य भावना वृद्धिगत करणे .

कृतीचे विवरण : मुलांना वैयक्तिकपणे त्यांनी केलेल्या मदती विषयी लिहिण्यास सांगणे व त्याचे वाचन करून घेणे . योग्य त्या ठिकाणी व्याकरणाविषयी मार्गदर्शन करणे .

शैक्षणिक साहित्य : पेपर , पेन ,खडू फळा

संबंधित पाठ क्र : जीवन शिक्षण मूल्य

विद्यार्थी कार्य पुस्तकातील क्र : 14.2

अध्ययन कृती क्र . 14.3

कृतीचे नाव : निबंध लेखन

उद्देश : विध्यार्थ्यांमध्ये कल्पना शक्ती , वैचारिक दृष्टीकोन वृद्धिगत करणे .

कृतीचे विवरण : मुलांना वैयक्तिकपणे त्यांच्या आवडत्या विषयावर निबंध लिहिण्यास सांगणे . नंतर त्या निबंधाचे मूल्यामापन करून योग्य ते मार्गदर्शन करणे . इतर विषयावरही मुलांच्या कडून निबंध लेखन करून घेणे .

शैक्षणिक साहित्य : पेपर , पेन ,खडू फळा

संबंधित पाठ क्र : व्याकरण विभाग

विद्यार्थी कार्य पुस्तकातील क्र : 14.3

अध्ययन कृती क्र . 14.4

कृतीचे नाव : पत्र लेखन

उद्देश : विध्यार्थ्यांमध्ये लेखन कौश्यल्य वृद्धिगत करणे .

कृतीचे विवरण :

मुलांना त्यांच्या आवडत्या विषयावर आपल्या नातेवाईक , मित्र व आईवडील यांना पत्र लिहिण्यास सांगणे . नंतर त्या पत्राचे मूल्यामापन करून योग्य ते मार्गदर्शन करणे . इतर विषयावरही मुलांच्या कडून पत्र लेखन करून घेणे .

शैक्षणिक साहित्य : पत्राचे नमुने , पत्राची कात्रणे , पेपर , पेन ,खडू फळा ,

संबंधित पाठ क्र : व्याकरण विभाग

विद्यार्थी कार्य पुस्तकातील क्र : 14.4

अध्ययन कृती क्र – 14 .5

कृतीचे नाव : भित्ती पत्र लेखन

उद्देश : विध्यार्थ्यांमध्ये लेखन , कल्पना कौश्यल्य वृद्धिंगत करणे .

कृतीचे विवरण : मुलांना आपल्या वर्गातील भित्ती पत्रांचे वाचन करून .त्या पद्धतीने एखादे भित्तीपत्र तयार करण्यास लावणे व तयार केलेल्या भित्तीपात्राचे प्रदर्शन वर्गात करणे . त्याचे मूल्यमापन देखील करणे .

शैक्षणिक साहित्य : भित्ती पत्राचे नमुने , रंगीत पेन , कात्री . गम . पेपर , पेन ,खडू फळा ,

संबंधित पाठ क्र : व्याकरण विभाग

विद्यार्थी कार्य पुस्तकातील क्र :14-5

अध्ययन निष्पत्ती क्रमांक. 6. 15

अध्ययन निष्पत्ती

गणित, विज्ञान , समाजविज्ञान , नृत्य , चिकित्साविज्ञान ,इत्यादी विविधविषय ,उद्योग व कलेमध्ये वापरल्या जाणाऱ्या शब्दांच्या स्वरानुसार अर्थ जाणून घेऊन संदर्भ आणि अनुकूलतेनुसार लिखाणात वापर करतात.

*** अध्ययन निष्पत्तीची व्याप्ती आणि महत्व:**

1) विद्यार्थ्यांचे लेखन कौशल्य वाढविणे

2) विद्यार्थ्यांच्या शब्दभांडारात भर घालणे

3) संदर्भानुसार शब्दांचे अर्थ जाणून घेणे व त्यांचा योग्य वापर करणे.

अध्ययन कृती क्रमांक : 15.1

कृतीचे नाव : 'माझा शब्दसंग्रह'

उद्देश: साहित्यिक शब्दभांडार वाढविणे . अर्थ जाणून घेणे.

शब्दांचा अचूक अर्थ समजून घेणे.

कृती विवरण : एखादा पाठ विद्यार्थ्यांना वाचण्यास देऊन त्यातील नवीन शब्द लिहिण्यास सांगणे.

प्रस्तुत पाठातील जोडशब्द लेखन करणे, पाठातील विरुद्धार्थी, समानार्थी शब्दांचे लेखन करणे.

शैक्षणिक साहित्य : शब्द कार्ड, तक्ते

संबंधितपाठ: इयत्ता सहावी पाठ 18

विद्यार्थी कार्य पुस्तकातील क्र :15.1

अध्ययन कृती क्रमांक : 15.2

कृतीचे नाव : "अचूक शब्द निवडूया"

उद्देश: शब्दांचा अचूकअर्थ जाणून घेणे. शब्दांची निवड करून योग्य ठिकाणी वापर करण्याचे कौशल्य दृढ करणे.

कृती विवरण : विविध शब्द देऊन प्रसंगानुसार यांचा अर्थ समजावून देणे व अर्थ लिहिण्यास सांगणे, विद्यार्थ्यांनी वाक्य बनविणे ,वर्गात बोलून दाखवणे.

शैक्षणिक साहित्य : चित्रे, कागद, कार्डशिट, स्केचपेन इत्यादी

संबंधितपाठ अथवा सामर्थ्य: पाठ 15

विद्यार्थी कार्य पुस्तकातील क्र :15.2

अध्ययन कृती क्रमांक : 15.3

कृतीचे नाव : "पर्यायी शब्द ओळखूया"

उद्देश: विद्यार्थ्यांचा शब्दभांडार वाढविणे, पर्यायवाचक शब्दांचे ज्ञान वाढविणे.

कृती विवरण : विद्यार्थी कृतिपुस्तिका कृती क्रमांक 15.5 मध्ये दिलेल्या शब्द चौकटीतून शब्द ओळखून लिहिण्यास सांगणे.

शैक्षणिक साहित्य : तक्ता, खडूफळा,स्केचपेन, कार्डशिट इत्यादी

संबंधितपाठ अथवा सामर्थ्य: पाठ 16

विद्यार्थी कार्य पुस्तकातील क्र :15.3

अध्ययन कृती क्रमांक : 15.4

कृतीचे नाव : "अचूक वाक्य रचना करूया"

कृतीचा उद्देश:

विद्यार्थ्यांचे भाषाकौशल्य दृढ करणे. शब्दांचा अचूक अर्थ जाणून घेणे.

कृती विवरण : विद्यार्थी कृती पुस्तिका कृती क्रमांक 15.4 मधील तक्त्यात दिलेले शब्द वापरून वाक्य लिहिण्यास विद्यार्थ्यांना प्रेरित करणे.

शैक्षणिक साहित्य : खडू, फळा, स्केचपेन, कार्डशिट, शब्द तक्ता इत्यादी

संबंधितपाठ: पाठ 2

विद्यार्थी कार्य पुस्तकातील क्र :15.4

अध्ययन कृती क्रमांक : 15.5

कृतीचे नाव : "उतारा लेखन करूया "

कृतीचा उद्देश:

विद्यार्थ्यांचे लेखन कौशल्य दृढ करणे.

कृती विवरण : विद्यार्थ्यांना वाचन व प्रकट वाचन याबद्दल सूचना करणे.

विद्यार्थी कृतिपुस्तिका कृती क्रमांक 15.5 मध्ये दिलेला उतारा वाचन करण्यास सांगून उतारा "बाबाचे कार्य" पूर्ण करण्यास विद्यार्थ्यांना प्रोत्साहन देणे.

लागणारे शैक्षणिक साहित्य :

कार्डशिट, तक्ता, स्केचपेन, खडू, फळा इत्यादी

संबंधितपाठ अथवा सामर्थ्य: इयत्ता सहावी पाठ 17 ,19

विद्यार्थी कार्य पुस्तकातील क्र :15.5

अध्ययन निष्पत्ती : 6.16

वाचलेले विषय आणि आपल्या दैनंदिन जीवनात स्वतःअनुभवलेले प्रसंग मिळवून त्यातून निर्माण झालेल्या भावना आणि विचार तोंडी /लेखी स्वरूपात बोली /पुस्तकी भाषेत व्यक्त करतात.

अध्ययन निष्पत्ती ची व्याप्ती आणि महत्व :

- स्वतः पाहिलेले प्रसंग तसेच स्वतः अनुभवलेल्या गोष्टी स्वतःच्या शब्दात निर्भीडपणे व्यक्त करता येतात.
- निसर्गामध्ये झालेले बदल तसेच समाजामध्ये होत असलेले बदल याची जाणीव निर्माण होते.
- का? कसे?कुठे?केव्हा?यासारख्या प्रश्नांची उत्तरे देण्यास असमर्थ होतात.

अध्ययन कृती 16.1

अध्ययन कृतीचे नाव: चिंबचिंब पाऊस-

उद्देश : स्वतः पाहिलेले व स्वतः अनुभवलेले प्रसंग स्वतःच्या शब्दात व्यक्त करता येतात.निसर्गात झालेल्या बदलांची जाणीव होते.

कृतीचे विवरण: शिक्षक विद्यार्थ्यांना अभिनया सहित गीत गायला सांगतील त्यानंतर पावसामुळे झालेले बदल विद्यार्थ्यांना आपल्या शब्दात सांगायला लावतील व प्रश्नांची उत्तरे घेतील.

शैक्षणिक साहित्य :पावसाचे चित्र, विजेचे चित्र, व्हिडिओ.

संबंधित पाठ क्र. :4

विद्यार्थी कार्य पुस्तकातील क्र :16.1

अध्ययन कृती 16.2

कृतीचे नाव : सण पोळ्याचा

उद्देश : स्वतःच्या घरात तसेच शाळेत समाजात साजरा केलेल्या सणांचे, उत्सवाचे वर्णन स्वतःच्या शब्दात व्यक्त करता यावे.

कृतीचे विवरण: शिक्षक विद्यार्थ्यांकडून योग्य आरोह-अवरोह सहित उतारा वाचून घेतात त्यानंतर संबंधित प्रश्न विचारतील व घरात साजरा केलेल्या सणाबद्दल विद्यार्थ्यांनाआपले विचार मांडायला सांगतील.

शैक्षणिक साहित्य: विविध सणांची,जत्रा याची चित्रे,व्हिडीओ,

संबंधित पाठ क्रमांक :22

विद्यार्थी कार्य पुस्तकातील क्र :16.2

अध्ययन कृती क्र.16.3

कृतीचे नाव : अपघात सावधान!

उद्देश: दैनंदिन जीवनात घडत असलेल्या बऱ्या वाईट प्रसंगी प्रसंगावधान राखून योग्य तो निर्णय घेण्याची क्षमता वाढीस लागते.

कृतीचे विवरण :

शिक्षक विद्यार्थ्यांना एक अपघाताचा प्रसंग वाचायला देतात. त्यानंतर विद्यार्थ्यांना त्यांनी पाहिलेल्या प्रसंगाबद्दल बोलायला प्रवृत्त करतात.

शैक्षणिक साहित्य: अपघाताची चित्रे, रहदारीच्या सांकेतिक चिन्हांची चित्रे.

संबंधित पाठ क्रमांक :17

विद्यार्थी कार्य पुस्तकातील क्र :16.3

अध्ययन कृती,: 16.4

कृतीचे नाव: “ सुषमाला पडलेले स्वप्न”

उद्देश : स्वतः अनुभवलेले प्रसंग स्वतःच्या शब्दात व्यक्त करता यावेत, स्वतःच्या भावना इतरांसमोर निर्भिडपणे मांडता याव्यात.

कृतीचे विवरण :

शिक्षक प्रथम विद्यार्थ्यांना एक उतारा वाचायला देतात आणि त्यानंतर त्यासंबंधी प्रश्न विचारून त्यांना पडलेल्या स्वप्नाबद्दल माहिती द्यायला विद्यार्थ्यांना प्रवृत्त करतील.

शैक्षणिक साहित्य: विविध चित्रे,विविध उतारे.

संबंधित पाठ :10

विद्यार्थी कार्य पुस्तकातील क्र :16.4

अध्ययन कृती 16.5

कृतीचे नाव : वाचा आणि वर्णन कर.

उद्देश :विद्यार्थ्यांना वाचलेले ऐकलेले प्रसंग स्वतःच्या शब्दात व्यक्त करता यावेत, स्वतःचे विचार आणि इतरांचे विचार यातील तारतम्य समजावे.

कृतीचे विवरण : शिक्षक विद्यार्थ्यांना एक उतारा वाचायला देतील आणि त्या उताऱ्यात कशाचे वर्णन केले आहे? असे विचारून त्यांच्या शब्दात अशा एखाद्या घटनेचे वर्णन करायला सांगतील.

संबंधित पाठ क्रमांक : 21

शैक्षणिक साहित्य : विविध उतारे, परिच्छेद.

विद्यार्थी कार्य पुस्तकातील क्र :16.5.

संदर्भ ग्रंथ

अ. न .	ग्रथ	प्रकाशक
1	माय मराठी पाठ्य पुस्तके	डी एस इ आर टी बेंगळूरू
2	दीक्षा पोर्टल	कर्नाटक सरकार
3	निपुण भारत	भारत सरकार
4	कृती संचिका	DIET बेळगावी
5	यु– ट्यूब वरील शैक्षणिक लिंक	यु ट्यूब